

Suvremeni metodički pristupi bajci u razrednoj nastavi

Zahtila, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:750319>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Nina Zahtila

Suvremeni metodički pristupi bajci u razrednoj nastavi

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Suvremeni metodički pristupi bajci u razrednoj nastavi

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Metodika hrvatskog jezika III

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Opašić

Studentica: Nina Zahtila

Matični broj: 0303079886

U Rijeci, 20. lipnja 2022.

ZAHVALA

„Što je važnije,“ pitala je Velika Panda, „putovanje ili odredište?“

„Društvo!“, rekao je Sićušni Zmaj.

(Veliki Panda i Sićušni Zmaj, James Norbury)

Moje putovanje ne bi bilo moguće da nije bilo društva koje me pratilo, poticalo i motiviralo kroz svih pet godina studiranja. Posebna zahvala najvažnijem suputniku u svemu, Eneriku.

Veliko hvala mojoj mentorici doc.dr.sc. Maji Opašić na nesebičnoj pomoći, konstruktivnim kritikama te stručnim savjetima, kako u pisanju diplomskog rada tako i u nastavi. Veliki ste poticaj za moj daljnji rad.

Rad je posvećen mojem nonetu.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.



SAŽETAK

Djeca se s bajkom susreću u ranom djetinjstvu, a pomažu im da bolje spoznaju svijet oko sebe. Uz moralne poruke koje bajke prenose, djeca se bolje upoznaju s ljudima i njihovim međusobnim odnosima. Stoga je cilj ovog rada u prvom dijelu definirati bajku, povijesni razvoj bajke, njezinu podjelu i odnos između različitih vrsta bajki: umjetničke, narodne i fantastične priče, proučit će se njezina specifična obilježja i različita tumačenja bajki. U drugom djelu rada dijete se smješta u kontekst bajke, zatim analizira Kurikulum nastavnih predmeta, posebice Hrvatskog jezika i povezuje se s bajkom. Cilj rada je prikazati suvremene metodičke pristupe, strategije i postupke. Metodički modeli prikazat će se na pet odabranih bajki, od kojih su tri umjetničke, a dvije narodne. Bajke sadrže raznovrsne dubine i bogatstva, a djeca uz kreativnu i raznovrsnu interpretaciju bajke, osvijeste i shvate svoje osjećaje, pritom se ne suoče s grubom realnošću koja je za njih još uvijek nedostupna.

Ključne riječi: bajka, dijete, umjetnička bajka, narodna bajka, interpretacija

SUMMARY

Children encounter fairy tales in early childhood which help them get to know the world around them better. In addition to the moral messages that fairy tales convey, children get to know people and their relationships better. Therefore, the aim is to define a fairy tale, the historical development of a fairy tale, its division and the relationship between different types of fairy tales: artistic, folk and fantastic stories, its specific features and different interpretations of fairy tales. In the second part, the child is placed in the context of a fairy tale, then analyzes the curriculum of subjects, especially the Croatian language and connects with the fairy tale. The aim of this paper is to present modern methodological approaches, strategies and procedures. Methodical models will be presented on five selected fairy tales, three of which are artistic and two folk fairy tales. Fairy tales contain various depths and riches, and children, with a creative and diverse interpretation of the fairy tale, become aware and understand their feelings, without facing the harsh reality that is still inaccessible to them.

Key words: fairy tale, child, artistic tale, folk tale, interpretation

Sadržaj

| | |
|---|-----------|
| Uvod | 1 |
| 1. BAJKA..... | 2 |
| 1.1. Podrijetlo bajki..... | 4 |
| 1.2. Podjela bajki..... | 6 |
| <i>1.2.1. Klasična bajka</i> | <i>6</i> |
| <i>1.2.2. Moderna bajka</i> | <i>8</i> |
| <i>1.2.3. Bajka i fantastična priča</i> | <i>9</i> |
| 1.3. Struktura i obilježja bajki..... | 10 |
| <i>1.3.2. Motivi i simbolika.....</i> | <i>11</i> |
| <i>1.3.4. Likovi.....</i> | <i>13</i> |
| <i>1.3.5. Blago</i> | <i>14</i> |
| <i>1.3.6. Vrijeme i prostor</i> | <i>15</i> |
| <i>1.3.7. Brojevi.....</i> | <i>15</i> |
| <i>1.3.8. Nasilje</i> | <i>16</i> |
| <i>1.3.9. Sretan završetak</i> | <i>16</i> |
| 1.4. Tumačenje bajki..... | 16 |
| <i>1.4.1. Psihološko tumačenje bajki.....</i> | <i>19</i> |
| 2. BAJKA I DIJETE | 22 |
| 2.1. Odabir bajki | 23 |
| 2.2. Pripovijedanje bajki | 25 |
| 2.3. Bajka kao lijek..... | 26 |
| 3. BAJKA U RAZREDNOJ NASTAVI | 29 |
| 3.1. Zastupljenost bajke u ostalim predmetima | 32 |
| 3.2. Interpretacija bajke | 33 |
| 3.3. Ustrojstvo sata bajke u razrednoj nastavi | 34 |
| 4. METODIČKI MODELI PRIMJENE BAJKI U NASTAVI..... | 40 |
| 4.1. Metodički model interpretacije bajke „Kraljevna na zrnu graška” Hans Christian Andersen | 41 |
| 4.2. Metodički model interpretacije bajke „Pepeljuga” Charlesa Perraulta..... | 44 |
| 4.3. Metodički model interpretacije bajke „Ružno pače” Hansa Christiana Andersena..... | 49 |
| 4.4. Metodički model interpretacije bajke „Mala Vila” | 53 |
| 4.4. Metodički model interpretacije bajke „Akiko”..... | 58 |

| | |
|---|----|
| Zaključak | 62 |
| Prilozi | 66 |
| Prilog 1. <i>Listić s porukom za dešifriranje</i> | 66 |
| Prilog 2. <i>Listić s događajima iz bajke</i> | 66 |
| Prilog 3. <i>Listić s informacijama o liku</i> | 66 |
| Prilog 4. <i>Predmeti za motivaciju</i> | 67 |
| Prilog 5. <i>Zagonetke za motivaciju</i> | 67 |
| Prilog 6. <i>Charles Perrault</i> | 68 |
| Prilog 7. <i>Baloni za motivaciju</i> | 69 |
| Prilog 8. <i>Hans Christian Andersen</i> | 69 |
| Prilog 10. <i>Ples šećerne vile</i> | 70 |
| Prilog 11. <i>Slike za interpretaciju</i> | 71 |
| Prilog 12. <i>Kahoot kviz</i> | 72 |
| Prilog 13. <i>Listić za ocjenu bajke</i> | 74 |
| Prilog 14. <i>Pismo Akiko</i> | 74 |

Uvod

Pri odabiru teme za diplomski rad, htjela sam proučiti nešto što me osobno zanima. Bajkama sam okružena od vrtićke dobi do danas. Postoje još od davnih dana, neke se nisu previše izmijenile, neke jesu, no bajke će, u bilo kojem obliku, uvijek biti dio mene, a posebice uz učiteljsku profesiju. Unatoč svim promjenama kojim svjedočimo i svemu što nam je danas dostupno, interes za svijet bajki je i dalje prisutan. Najveći je interes posvećen upravo umjetničkim bajkama, ali i narodne bajke imaju svoje čari te ih se smatra pravim „biserima” narodnog stvaranja. Bajke će uz pomoć mašte upotpuniti stvarni svijet tako što će ga pretvoriti u svijet gdje je sve moguće i gdje granice ne postoje. Učit će djecu moralnim vrijednostima te otvarati vrata čarobnom svijetu. Čitanjem bajke učenici razvijaju čitateljske navike koje su u današnje vrijeme sve slabije, čitanjem će obogatiti svoj rječnik i stvoriti određene stavove prema pročitanom.

Budući da je djeci sve teže čitati književna djela, potrebno je promijeniti pristup te osuvremeniti klasične interpretacije, stoga je cilj ovog rada prikazati interpretaciju bajke na suvremeni način koristeći različite pristupe, strategije i postupke. Važno je prikazati učenicima, ali i ostalim učiteljima da se bajke mogu interpretirati na djeci zabavan, opušten i kreativan način.

Rad se sastoji od četiri poglavlja: *Bajka*, *Bajka i dijete*, *Bajka u razrednoj nastavi* i *Metodički modeli primjene bajki u nastavi*. Prvo poglavlje započinje različitim definicijama bajki koje su iznijeli brojni autori, zatim se detaljnije razrađuje povijest i podrijetlo bajki, njezina podjela, obilježja te različita tumačenja bajki. Kako bi se odabrala upravo ona bajka koja je djetetu potrebna, važno je znati prepoznati potrebe djeteta, njegove interese, zanimanja, shvaćanja i okruženje, a time se bavi drugo poglavlje rada. U trećem poglavlju proučila sam Kurikulum nastavnih predmeta te pobliže objasnila ustrojstvo sata bajke. Posljednje poglavlje prikazuje primjenu kreativnih metoda pristupa kroz pet različitih metodičkih modela. Korištenjem kreativnih i suvremenih načina pristupa bajki te pokazujući učenicima iskonsku ljepotu bajke, a učenici će s veseljem i lakoćom upijati njihove sadržaje i poruke.

1. BAJKA

Riječ *bajka* podrijetlom dolazi od glagola *bajati*, u prijevodu vraćati, točnije čarati i u sebi sadrži dva značenja. Prvo, u književnoj teoriji bajkama se nazivaju književna djela u kojima se stvarno i nestvarno susreću bez začudnosti. Drugo značenje jest podcjenjivačko ili pak omalovažavajuće jer se riječ bajka koristi umjesto riječi budalaština, izmišljotina, a ponegdje i prazna priča (Pintarić 2008). U različitim vrstama definicija bajki, možemo pronaći njezine ključne značajke, ponajprije narodnih bajki, zatim i umjetničkih. Velički (2013) naglašava kako su bajke najčešće prva književna vrsta s kojom djeca imaju doticaj te se često djeca s tom vrstom susreću i u kasnijoj dobi. Ponajprije su bile namijenjene odraslima, no danas se one smatraju dječjom literaturom, što ne mora značiti. Bajke mogu biti pričane i djeci i odraslima, upravo zato što su prenesene na način da budu svima razumljive. Bajke imaju slojevitost značenja te sve govore jednako i odraslima i djeci, jedino što shvaćanje odraslih i djece neće biti na jednakim razinama.

Pintarić (2008) ističe kako u bajci možemo doživjeti dva svijeta, a to su zbiljski i nadnaravni. Pronalaženje konkretne i točne definicije koja bi u potpunosti obuhvatila žanr bajki, veoma je izazovno i skoro pa nemoguće. Istraživanjem strukture i obilježja bajki, značenjem, tumačenjem i shvaćanjem bavili su se mnogi stručnjaci, a ovdje ću navesti neke od njih. Za bajku Pintarić (2008: 7) govori da je to „jednostavna prozna vrsta prepoznatljiva po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, ponavljanju radnje, prepoznatljivim likovima, sukobu dobra i zla, nagradi i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade te čarobnim predmetima i čudesnim pretvaranjima”. U definiciji se ističu riječi čarobno i čudesno koje navode na jedinstvenost bajke kao takve, a još se naziva i kraljicom priče.

Nadalje, Velički (2013: 17) naglašava kako će se istinsko, najdublje shvaćanje bajki kod svake osobe drugačije prenijeti i doživjeti, ovisno o životnoj situaciji u kojoj se tada nalazi. Osim što su zabavne i maštovite, bajke mogu dospjeti do raznih emotivnih dubina, od nježnosti, ljubavi, straha pa čak do tuge i zanosa. Shodno time, dodaje da su bajke „jedinstvena književno umjetnička forma i u sebi sadrže izravna i skrivena značenja”.

Bajka je često podložna formulaičnom načinu izražavanja. Solar (1997) ističe kako se bajka bliži poeziji, a osim toga, može se reći da je takva književna vrsta veoma strogo određena, točnije ima

prilično utvrđene konvencije izražavanja te nas na to upućuju njezine karakteristične osobine (bogati i siromašni likovi, tipovi ponašanja, čudesno, dobro i zlo i sl.).

Također, Zalar (1997 prema Pintarić 1999: 11) je istaknuo da sve bajke, da bismo ih nazvali bajkama, trebaju sadržavati neke njihove jedinstvene crte. Osim stvarnih ljudi i životinja, spominju se i natprirodna bića, metamorfoze odnosno transformacije (žabe u prinčeve, djevojke u zmije i obratno i sl.), ne postoje dugi opisi te je stil razgovaranja uglavnom jednostavan.

Biti (2000) u svojoj knjizi također iznosi definiciju bajke, a ona glasi da je bajka svojevrsna pripovjedna vrsta, u kojoj su se, razvijanjem određenih okolnosti, iskušavale veoma bitne konstitutivne opreke novije književne teorije (umjetnička-narodna književnost, jednostavni-složeni oblici, usmena-pisana književnost i sl.).

Težak (1969 prema Hameršak i Zima 2015: 251) je u svojoj najstarijoj knjizi, bajku definirao kao: „svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima, priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu, sve moguće”.

Crnković (1990) zaključuje kako je bajka, uz sve njezine prednosti i nedostatke, nužna djetetu. Bajka se djetetu mora čitati ili pripovijedati u vrijeme kada je ono za bajku spremno, no opet s druge strane, ne smije doći do zloupotrebe ili pretjerivanja bajke ili pak lošijeg objašnjavanja jer kao takva može narušiti učinak koji bi trebala ostaviti na dijete. Također, navodi da bajka kao i svaka druga književna vrsta, ima svoje nedostatke. Upravo zbog toga treba znati na koji će se način pristupiti bajci u razrednoj nastavi, odnosno kako će je se interpretirati, analizirati te prikazati djeci. Nakon uspješno obavljenog prvog djela, učenici će sami moći dati svoje mišljenje na određenu bajku i na taj način stvoriti vlastiti književni stav.

1.1. Podrijetlo bajki

Najčešće se u literaturi nailazi na zaključak da bajke potječu iz naroda. Naši preci smišljali su i otkrivali priče svojih predaka te na taj način dolazili do odgovora koji su ih mučili (npr. tko su uopće ljudi, kako su došli na svijet, kakva je ljudska narav i sl.). Još od davnih dana priče su pričane kako bi ljudi dobili odgovore na pitanja koja su uglavnom bez odgovora, primjerice tko smo mi, odakle potječemo, kakva nam je narav, jesmo li bogovi ili pak čudovišta i slično. Upravo priče iz naroda donosile su odgovore na pitanja te olakšavale svakodnevnicu. Stoga Velički (2013:22 prema Kearney 2009) govori za priče i legende da su „imale moć da utišaju svaki glas u prostoriji, znale su kako oduzeti dah i natjerati znatizeljno srce da poskoči kad čuje onih nekoliko jednostavnih riječi: *Bilo jednom davno...*”.

Hameršak i Zima (2015) govore kako su bajke, osim djeci, prvobitno bile posvećene odraslima, no bit je u tome što mogu biti ispričane i djeci, dakle i manje iskusnima. Opsceni motivi koji se javljaju u bajkama upućuju na to da su one bile ponajprije namijenjene odraslima. Nadalje, Velički (2013) ističe da iako se zna za bajku da potječe iz naroda, ne može se točno utvrditi nastanak ili ime osobe koja je prva ispričala bajku. Najbliži trag tome jest jezik. Uz pomoć jezika prenosimo osjećaje i to je glavni način sporazumijevanja bajki. Nadalje, istinitost bajki također dolazi u pitanje. Djeca će bajke (pogotovo u predškolskoj dobi) shvaćati bez ograničenja i granica, dok kod odraslih to više nije tako. Oni ne vjeruju u bajke i za njih su one nestvarne.

One bajke koje sežu u daleku prošlost dolaze još iz Egipta, a prepričavale su se i u staroj Grčkoj. Također, može ih se pronaći kod drevnih naroda iz Afrike, Sjeverne i Južne Amerike, Australije, Azije te Europe.¹ Hameršak i Zima (2015 prema Diklić i Zalar 1980) ističu kako su bajke „nastale i tisućama godina živjele u usmenoj predaji”. Dakle, bajke su se usmeno prenosile jer tada još nije postojao tisak, prema tome ovdje se postavlja pitanje koliko su zapravo bajke i priče, koje su usmeno ispričane, a danas se smatraju narodnim bajkama, izravne i istinite ako za to ne postoji određeni zapis iz ranijih stoljeća i tisućljeća. Ono što je sigurno, nakon što se s usmene predaje, prešlo na audio-vizualne metode, istinitost bajki sve se manje dovodila u pitanje, a nakon pojave tiska, povećava se i značaj pisane književnosti (Hameršak i Zima 2015).

¹ Starčević Vukajlović, M., *Skriveno značenje bajki*. Nova akropola. Pribavljeno 10.3.2022. s <http://novaakropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki/>.

Spominjanjem prošlosti i naroda, povezuje se i narodna bajka koja će se i detaljnije obraditi u radu.

Veoma je zanimljiva činjenica da su sakupljači različitih bajki, u trenutku istraživanja i sakupljanja, primijetili kako bajke različitih naroda uključuju iste teme. Jedino što se onda dalo zaključiti jest da sve te bajke imaju jedan zajednički izvor, stoga je prvobitni zadatak bio traganje za narodom iz kojeg se teme crpe. Potraga se pokazala neuspješnom jer je nemoguće pronaći zajednički izvor svih bajki.²

Nadalje, Crnković (1990) ukazuje kako umjetnička bajka datira još od 17. stoljeća. Njezini su početci u francuskom klasicizmu te prvi koji se odmaknuo od antičkih motiva jest Charles Perrault. Smatrao je narodnu književnost veoma vrijednom, osobito bajku. Romantizam nije odbacivao bajku, no i dalje je takva bajka bila nalik narodnoj. Od pisaca u romantizmu isticali su se Johann Ludwig Tieck, Božena Nemcova, Gustav Schwab i ostali.

Kao što je ranije spomenuto, bajke su se najprije prenosile usmenim putem, a zatim pisanim i to redoslijedom od visoke, zatim pučke te naposljetku dječje književnosti. Isto tako, veoma je bitno naglasiti kako su u ovom procesu prelaska, jako bitnu stavku imale dojilje, dadilje i sluge koje su to dalje prenosile svojim nadređenima (Hameršak 2011 prema Aries 1969). Neovisno o tome gdje ljudi žive i kojoj kulturi pripadaju, vrlo je vjerojatno da su pričali priče. Brojni autori govore o tome kako su mitovi zasigurno bili prvi oblici bajke (Crnković 1984).

Podrijetlo bajki također istražuju Kaarle Krohn i Antti Aarne. Oni su predstavnici Finske škole koji govore o tome kako se ne može s pouzdanošću reći iz koje je točno zemlje bajka potekla, ali i da zasigurno nisu nastale u samo jednoj državi, već više njih. Nadalje, da svi motivi potječu iz Indije, a koje potom proširile dalje Europom, govori Theodor Benfey. S ovom teorijom se Von Franz ne slaže, već je njegova teorija slična onoj Adolfa Bastiana, a koja govori da su „svi osnovni motivi elementarne misli čovječanstva” (von Franz 2007: 20).

Pintarić (2008) navodi da se u hrvatskoj književnosti od 1863. do 1951. godine javljaju tri autora koja stvaraju bajke, a nakon njih određeno vrijeme nitko nije nastavio. Začetnik je August Šenoa (*Postolar i vrag*), njega slijedi Ivana Brlić-Mažuranić (*Priče iz davnine*) te posljednja Sunčana

² Starčević Vukajlović, M., *Skriveno značenje bajki*. Nova akropola. Pribavljeno 10.3.2022. s <http://novaakropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki/>.

Škrinjarić (*Plesna haljina žutog maslačka*). Njihov rad nitko nije pratio, niti nastavio sve do kraja 20. stoljeća kada se pojavljuju nove generacije pisaca. Ivo Zalar je početak 20. stoljeća nazvao pripremnim razdobljem bajke u Hrvatskoj.

1.2. Podjela bajki

Razne su se bajke kroz povijest prikazivale i izmjenjivale, no općenita podjela bajki je na klasične ili narodne te moderne bajke ili umjetničke bajke. Osim navedenih, u ovu se podjelu u novije vrijeme ubraja i fantastična priča.

1.2.1. Klasična bajka

Naslov bajke dolazi od pridjeva klasičan što bi označavalo antički svijet, točnije onaj svijet koji je primjeren klasicizmu (klasiku), a u umjetnosti bi klasičan značio uzoran ili izvrstan. Uži smisao izraza takve, klasične književnosti predstavljao bi književnost starih Grka te Rimljana. Klasična bajka je uzorna bajka, koja je svoje korijene utemeljila u svjetskoj književnosti (Pintarić 2008).

Pintarić (2008) također naglašava kako se klasična bajka prepoznaje prema vremenu nastanka, zajedništvu i ujedinjenju stvarnog i nestvarnog svijeta, stereotipnoj kompoziciji, raskolu dobra i zla te pobjedi dobra, odgođenoj nagradi, uvjetu i kušnji, likovima kraljici i kralju, ponavljanju radnje ili pak dijaloga, dvorcima, kolibama, divovima, nadnaravnim pomagačima, neobjašnjivim događajima, zmajevima, vilama, čarobnim riječima ili predmetima.

Velički (2013 prema Crnković i Težak 2002) navodi odrednice narodne bajke te ističe da sadrži strogo određenu te jedinstvenu strukturu, stvarno i nestvarno u njoj postoje usporedno, važno je nizanje događaja te epizoda koji su bez opisa, lica u narodnoj bajci nisu detaljno opisana, ne sadrži statičke opise prirode, čudesno je u bajci mitološkoga podrijetla te se sve zbiva u neodređenome vremenu i prostoru.

Klasična bajka ima posebne uvodne konstrukcije, a one započinju „Jednom davno živio je” i „Bio jednom sretan kralj”. Solar (2006: 33) u svojoj knjizi također iznosi klasičnu kompoziciju bajki: „radnja počinje nanošenjem neke štete ili odlaskom glavnog lika od kuće, nastavlja se događajima u kojima glavni lik svladava brojne prepreke uz pomoć različitih pomagača, a

završava ispravljanjem štete ili povratkom kući, u svakom slučaju sretno, pobjedom dobra nad zlim”.

Hameršak i Zima (2015) napominju da se uz pojam klasične bajke veže i termin narodna bajka koji se koristi i danas. Osim narodne bajke, može se pronaći termin usmena bajka, koji se veže uz usmenu tradiciju i predaju. Usmena bajka radi pomak od romantičarskih percepcija bajki te uvažava folkloristički pristup u kojemu se fokus stavlja na medij, zatim stilske i izvedbene posebnosti žanra.

Crnković (1984) naglašava da je narodna bajka otprilike stara koliko i sam ljudski govor. Takva bajka postoji kod svih naroda, a prve bajke zacijelo su mitovi. Također, najstarija sačuvana narodna priča je *Bajka o brodolomniku*, zabilježena u Starom Egiptu te je stara gotovo 4000 godina. Počele su se znatnije razvijati u doba Indije, Egipta, Kine, Mezopotamije i Grčke, dakle u vrijeme velikih kultura, dok se u Europi to pripisuje dobu križarskih ratova. Nadalje, spominju se četiri teorije koje govore o nastanku i širenju bajki, a to su: mitološka, migracijska, antropološka te kontaktna. U zastupanju mitološke teorije, braća Grimm vjerovala su u razvijanje bajke iz mitologije raznih naroda. Migracijska teorija zagovara širenje motiva iz jednog središta te se smatra da su se tijekom širenja preuzimale priče od starijih naroda. Pripadnici kontaktne teorije smatraju da su bajke nastale tako što su narodi međusobno uzimali motive, zatim ih doradili po svome, a zajednički izvor nije postojao. Posljednja, antropološka teorija, čiji je osnivač Edward Taylor, tvrdi kako je svaki narod u određenom trenutku života stvarao slične bajke i priče. Veoma je teško odlučiti se za jednu teoriju i za nju tvrditi da je jedina ispravna jer svaka od tih teorija sadrži istinu.

Motivi se preuzimaju od tuđih naroda, a takvi motivi će onda postati motivom zemlje u koju su se preuzeli. Neki od najvažnijih tipova motiva za dulje bajke jesu: natprirodni protivnici, pomagači, ljubavni odnosi, čarolije, vjernost, traganja i različiti podvizi, dobri ili zli rođaci, tri svijeta, više sile te realističke teme. Veoma je teško odrediti točno podrijetlo motiva, no svakako postoje jača žarišta, a to su Indija (ljubav djevojke koja oslobađa kralja), Kelti (divovska snaga, začarani dvorci), nešto manje iz Grčke (jabuke besmrtnosti), Kine (dočaravanje vrtova, dvorova), Perzije (žene mjesečeva lika), od sjevernih i germanskih naroda (propast svijeta) te Rusije (vile). Navedeni motivi također su se mogli pojavljivati i kod ostalih naroda, no svaki narod pridodaje nešto svoje, prilagođava te miješa druge motive (Crnković 1984).

Crnković (1984) dalje ističe kako radnja u narodnoj bajci započinje odmah, točnije nema posebnog uvoda ili opisa kraja. Podložna je ponavljanjima izraza, riječi ili čak čitavih odjeljaka. Svladavanje prepreka u narodnim bajkama najčešće je bilo namijenjeno najmlađim sinovima, za koje se zna da se u životu trebaju znati izboriti za svoja prava. Čudesno kod narodne bajke teče paralelno sa stvarnim. Takve su bajke rijetko svedene na samo jednu radnju, upravo zato što kod naroda priča ne treba biti skladno zaokružena. Kod obrnutih slučajeva, najčešće dolazi do ruke prerađivača.

Jezik je u narodnoj bajci čist, živ, a kako bi se radnja malo više oživjela upotrebljava se historijski ili pripovjedački prezent. Također, koriste se dijalekti pa se za narodnu bajku može reći da je to „živa riznica narodnog govora”. Pri odabiru narodnih bajki za djecu treba biti oprezan. Pisane su u vrijeme drugačijeg društvenog i moralnog uređenja, kada su kazne veoma grube, a maćehe prikazane u najlošijem svijetu, stoga pri odabiru narodne bajke u razredu učitelj treba biti oprezan kako ne bi interpretacija iste kod djece probudila neke sumnje, žalosti i slično (Crnković 1984: 27).

Bettelheim (2000: 15) ističe da narodna bajka djeluje veoma obogaćujuće te smatra da se iz takvih vrsta priča može naučiti puno više nego iz ostalih priča koje su djetetu dostupne. Zaključuje da narodne bajke „polaze od točke na kojoj se dijete odista nalazi u razvoju svoga psihičkog i emocionalnog bića”.

1.2.2. Moderna bajka

Moderna bajka razlikuje se od klasične već samim uvodom koji zvuči „Bila jednom jedna patka” ili „Bio jednom pravi pravcati student”, dok kod klasične bajke uvodi su oni već svima poznati, a prethodno spomenuti. Kod ovakve bajke pripovjedačka je tehnika veoma obogaćena, točnije raznolikija, bogatija pa čak i uzbudljivija. Učestalije je korištenje pejzažnih opisa, a postupci likova sve su više motiviraniji. Likovi mogu biti spravljeni od bilo čega, pa se često u takvim bajkama pojavljuje lik u obliku figurica, igračka ili jednostavno likovi izrezani od komada papira. Osim toga, nije nužno da će do izražaja doći određena nagrada ili kazna, često nagrada može biti izostavljena za one koji su to očekivali ili zaslužili (Pintarić 2008: 10).

Pintarić (2008) ukazuje kako je veliki utjecaj na modernu bajku imao Hans Christian Andersen. Osim njega, to nastavlja i Oscar Wilde, koji u svojim bajkama podiže estetsku te jezično stilsku kvalitetu, a to je najviše uočljivo u izboru tema, motiva, pripovjedačkom postupku,

oživljavanjima likova te jedinstvenom prepletanju stvarnog i nestvarnog, stoga se može reći kako je Oscar Wilde zapravo usustavio ovakvu vrstu bajke. Moderne su bajke u hrvatskoj književnosti pisali Vladimir Nazor, Josip Cvrtila, Jagoda Truhelka, Sunčana Škrinjarić i ostali.

U novijim bajkama sve se češće pronalaze nove vrijednosti, a one uključuju neovisnost, individualnost, toleranciju, različitost, obrazovanje i kritičko mišljenje, točnije aspekte koji u današnjem društvu postaju sve važnija tema. Usporedba klasične i moderne bajke jasno prikazuje da kako se vremena mijenjaju, mijenjaju se i bajke. One imaju sposobnost protezanja kroz kulturu i vrijeme. Nastaju neke nove dubine, ideje i fikcije, no i dalje zadržavaju onaj svoj šarm bajki.

1.2.3. Bajka i fantastična priča

O nešto novijem žanru, fantastičnoj priči, Pintarić (2008) ističe da se govori onda kada se stvarni svijet odvoji od nadnaravnog. Ukratko, fantastičnu priču karakteriziraju djeca kao glavni likovi koja se rado igraju, ali i maštaju. Osim likova, ono opisuje suvremenost, javljaju se i nestvarni likovi, no u nešto drugačijem obliku te uz manje čarobnjačkih sposobnosti.

Pintarić (1999) naglašava kako su motivi koji se javljaju kod fantastične priče zbiljski, čudesni i podsvjesni. No, takve motive ujedno možemo pronaći i kod suvremene/moderne bajke, stoga je ponekad teško točno razlučiti fantastičnu priču od suvremene umjetničke bajke.

Začetnikom fantastične priče smatra se Lewis Carroll sa svojim djelima *Alisa u zemlji čudesa* i *Alisa s one strane ogledala*. U ovim je dijelima Lewis pokazao sve navedene karakteristike fantastične priče: „povezanost sa suvremenošću, glavni su likovi djeca, pojava nestvarnih likova, nevjerojatne situacije, povratak u stvarnost” (Pintarić, 2008: 11). Uz *Alisu u zemlji čudesa* se veže pojam *fantasy*, što bi značilo u prijevodu mašta, sanjarenje i privid (Visinko 2001). Navedena knjiga Lewisa Carolla nije bila prva *fantasy* priča, no bila je drugačija od ostalih. Za fantastičnu priču se ističe kako je to posebna vrsta, koja se razlikuje od bajke. Na temelju toga nastaje naziv fantastična priča (Visinko 2005 prema Zima 1998, Pavlovski 2000).

Visinko (2001 prema Zima 1998) razlikuje tri oblika strukture fantastične priče: u prvom se obliku javlja preplitanje fizički mogućih te nemogućih činjenica (primjer Alan Alexander Milne, igra dječaka u *Medi Winnieju*); u drugom se obliku naglašava upadanje zbiljskih bića u

fantastični svijet (primjer Lewis Carroll, *Alisa u zemlji čudesa*) te posljednji oblik se svodi na smještanje fikcije u neki drugi svijet (primjer John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit*).

Pintarić (2008) dalje iznosi da kod fantastične priče prevladavaju suvremeni motivi, stereotipna kompozicija se napušta, primjećuje se prijelaz u zamišljeni svijet, glavni su likovi djeca, dok nestvarni likovi često imaju ulogu tajanstvenog prijatelja.

Kada se razlikuju i dalje uspoređuju fantastične priče s bajkama, Težak (2001) naglašava kako se veoma često u obzir uzima razlikovanje dvaju pojmova, a to su čudesno i fantastično. Naziv čudesno veže se uz klasičnu bajku u kojoj čudesan svijet, usporedno sa stvarnim, postoji kao da je nešto normalno. Ovakvo odvajanje radi se kako bi se lakše raspoznala bajka od fantastične priče i obrnuto. No, važno je naglasiti kako ne koriste svi ovakvo razlikovanje i podjelu.

Nadalje, Hameršak i Zima (2015 prema Zima 2001) navode nekoliko različitosti između bajke i fantastike. Događaji se u dječjoj fantastici najčešće smještaju u određeni vremensko povijesni okvir, likovi, koji su najčešće djeca, budu individualizirani. Kod bajke se, primjerice, nitko ne čudi u slučaju onostranog, što kod fantastične priče nije slučaj. Onostrano u fantastičnoj priči pobuđuje čuđenje, neodlučnost, a nerijetko i strah. Kao što sam spomenula, bajka je jednodimenzionalna, a fantastična je priča podijeljena na realnu i fantastičnu razinu događaja, stoga je dvodimenzionalna.

1.3. Struktura i obilježja bajki

Prozna književna djela mogu se razložiti na manje značenjske motive ili jedinice koji su označeni vidljivim odlomcima, dijelovima i poglavljima. To nazivamo vanjskom kompozicijom književnoga djela. Druga, koja je ovisna o umjetnikovoj zamisli jest unutrašnja raspodjela motiva. Na taj se način unutrašnji dijelovi sastavljeni od početnog, središnjeg te završnog ne moraju voditi istim redom, već se mogu poremetiti i prekidati. Primjer poremećenog jest kad se uvodni dio nalazi iza središnjeg, a prekidanog kada se poglavlja prekidaju na onim mjestima gdje se očekuje nastavak. Svi navedeni postupci govore o kreaciji pisca, izazivaju jedinstvene dojmove te otkrivaju karakter koji odstupa od uobičajenog govora (Pintarić 2008 prema Solar 2006).

Struktura je pojam koji označava cjelinu određenu rasporedom i odnosima koji se razvijaju među spomenutim dijelovima nekog djela. Primjer klasične strukture je sljedeći: uvod, zaplet, uspon, vrhunac, obrat te rasplet bajke (Pintarić 2008). Uvod bajke sastoji se od nekoliko rečenica koje spominju samo najvažnije, a to uključuje mjesto i vrijeme bajke ili najvažnije podatke o likovima. Nakon stalnog i statičnog uvoda, slijedi zaplet u kojemu nastaje konflikt kako bi čitatelje još više zaintrigiralo na daljnje čitanje bajke (Pintarić 2008 prema Solar 2006). Zatim slijedi uspon, koji se definira kao niz uzročno-posljedičnih zbivanja. Vrhunac je veoma dramatičan događaj koji slijedi nakon uspona. Jedinstven je po sukobu i obračunu dviju strana, dobra i zla, no osim toga, pruža dva puta koja služe kako bi se situacija riješila. Jedan od dvaju puteva u vrhuncu naziva se obrat, tada je situacija mirnija i ne donosi nikakvu napetost ili iščekivanje. Kraj bajke donosi rasplet u kojemu se nalaze očekivani odgovori koji su ostali nedorečeni u obratu. U tim odgovorima često je tema nagrada, dobro i zlo, kazne i slično. Ovdje opasnost nije moguća jer je uklonjena (Pintarić 2008).

1.3.2. Motivi i simbolika

Pintarić (2008) naglašava nailaženje na stvarne i nestvarne motive u bajkama, a prijelaz iz stvarnog svijeta u nestvarni nije posebno istaknut. Stoga postoje brojne bajke u kojima se susreću razni stvorovi, vile, patuljci, biljke i ostali iz stvarnog i nestvarnog svijeta. Takvi oblici najčešći su kod klasične bajke, iako se mogu prepoznati i kod moderne bajke, no tada će granica između stvarnog i nestvarnog svijeta biti istaknutija. Također, kod takvih je bajki mjesto i vrijeme redovitije određeno nego kod klasične bajke, fabula je maštovitija, pa samim time i opisi. Javlja se individualizacija likova te su likovi manje zadani i statični.

Nadalje, osim stvarnih i nestvarnih motiva, Pintarić (2008) spominje česte biblijske motive u bajkama. Takve su bajke utemeljene na biblijskoj spoznaji koje tumače kako se drugima ne bi smjelo činiti ništa što ne želiš sebi, a o tome govore rečenice iz Evandjelja. Kod klasičnih bajki, dobri likovi odabiru put dobra, dok zli likovi odabiru put zla. Primjer likova koji su nositelji ideje dobra su djeca, siromašni, ismijavani, oni koji se neće osvetiti, već opraštaju, najmlađi sin, najmlađa kćer i sl. Tako je Perraultov Palčić primjer najmlađeg djeteta, slabašnog zdravlja koji kasnije uz pomoć svoje mudrosti spasi svoju braću. Osim njega, za primjer se može uzeti

Ljepotica (De Beaumont, *Ljepotica i Zvijer*). U Hrvatskoj su takve bajke u 20. stoljeću pisale Jagoda Truhelka, Sanja Tomić, Anica Gjerek, Stjepan Lice i drugi (Pintarić 2008).

Velički (2013) naglašava kako simboli u bajci pridonose lakšem razumijevanju bajki, no najvažnije od svega jest cjelovito čitanje, uživljanje u tekst i slike kako bi zapravo doživljaj bio cjeloviti. S obzirom na kulturu kojoj pripadamo, veoma je bitno uvidjeti podudarnost biblijskih simbola i onih u bajci. Isto tako, potrebno je obratiti pozornost da se simbole, kao ni bajke, ne bi smjelo mijenjati. Dakle, treba ih se pričati onako kako su zapisane, u njihovom izvornom prikazu. Simboli koje često pronalazimo u bajkama, a vežu se uz biblijske motive jesu: *zmaj* koji se veoma često spominje kao lik u bajci te se uglavnom sukobljava s junacima. Osim toga, renesansni slikari zmaja su pretežno prikazivali kao simbol đavla. Zatim, *bijela golubica* se kršćanskoj umjetnosti prikazuje kao simbol čistoće, odnosno mira. Prema Mojsiju, golubica se prikazuje čistom životinjom, stoga nakon što se dijete rodi, golubica prinosi kod obreda čišćenja. Jedna od najvažnijih primjena golubice kao simbola jest kod prikazivanja Duha Svetoga, točnije u kršćanskoj umjetnosti. Potom, *majka* se povezuje s ljubavlju, toplinom, zagovaranjem te sa sigurnošću. Također spominje se u bajkama, ali i biblijskim tekstovima. Primjerice, Mariju, Isusovu majku, prikazuje se kao simbol bezuvjetne ljubavi, dok u bajci obično majka djetetu daje savjet kako bi se dijete znalo zalagati za dobro te pretvoriti u poštenog čovjeka. *Pepeo* se u kršćanstvu i njegovoj simbolici koristi kao znak pokore i obraćenja. Koristi se tako što se na Pepelnicu pepelom pospe po čelu te se time predstavlja pokornička narav. Pepeo je simbol smrtnosti te prolaznosti života. Može se pronaći u bajkama, primjerice kad pepeljuga ostane u pepelu na kratko te je time učinila pokoru, a zatim kasnije, tijekom svog života bude nagrađena.

Osim navedenih, mogu se navesti i brojni drugi simboli poput vuka, kraljevića, krvi, boje i slično. Svi su ti simboli univerzalni te svaki od njih predstavlja dublje značenje, no i dalje su vezani s pojedinim kulturnim te vjerskim područjem. Bajke koje pripadaju različitom kulturološkom krugu mogu imati jednake likove, okolinu ili predmete, no tumačenje simbolike navedenih elemenata može biti drugačije, ovisno o kulturološkoj pripadnosti, a samim time bilo bi drugačije i njihovo djelovanje. Upravo zato, poželjno je da se narodne bajke pričaju u izvornom obliku, odnosno trebalo bi poštivati njezino značenje simbola. Osim kulturološke pripadnosti, veliku stavku nosi i pripovjedač, točnije okruženje pričanja bajke jer upravo time bajka postaje cjelovita (Velički 2013).

1.3.4. Likovi

U bajkama se javljaju stvarni te nestvarni likovi, zatim događaji, prizori gdje se na drugačiji način prikazuje svijet (Bistrić, Ivon 2019). Pintarić (2008) ističe da kada govorimo o likovima u bajci, oni su najčešće odrasli. Nadalje, njihova uloga može biti prirodne pojave, u obliku svemirska tijela, metaforičke imenice i ostali predmeti poput tepiha, plamena i čavla. Isto tako, likovi se mogu pojaviti u obliku životinja i biljaka. U bajci, likove se dijeli na bogate (kralj, kraljica, bogati trgovci i sl.) te na one siromašne (ribari, siromašan trgovac, skitnica i sl.), a sukladno svijetu iz kojeg dolaze, likovi se dijele na zbiljske (kraljevi, kraljice, drvosječe i sl.) i nadnaravne (vile, vještice, divovi i sl.).

Odnosi među likovima ovisit će o njihovim kulturološkim, socijalnim i povijesnim značajkama. Njihovi opisi u bajkama se ne razrađuju detaljno, kao što se ne karakteriziraju detaljno te nemaju individualnih crta. Likovi se prikazuju određenim postupkom kojim uglavnom jedna oznaka definira cjelokupnu karakterizaciju (Bistrić, Ivon 2019).

Dobrota i zločestoća često u bajkama budu prikazani izgledom, no ne mora nužno uvijek biti tako. Često lijepe likove uspoređuju sa suncem i zlatom. S druge strane, zao lik također bude fizički lijep, no često takve likove osobnost i ponašanje dovodi do smrti. Osobnost likova u klasičnim bajkama do kraja ostaju kakve jesu, to jest ne mijenjaju se, dok su u drugim oblicima bajke takve stvari moguće te se oholi likovi često preokreću u one dobre (Pintarić 2008). Bajke se vode mišlju da svakome ide prema zaslugama. Nagrade će dobiti i zaslužuju jedino dobri likovi. Ujedno, da bi dobri likovi došli do nagrade, čeka ih muka, a nakon muke dolazi nagrada (Pintarić 1999).

Pintarić (2008) napominje da se u bajkama često javljaju nadnaravni likovi poput vila, vilenjaka, vještica, patuljaka i divova. Uloga vila u bajkama jest uloga pomagača, kume ili kao prorocate ljice budućnosti. No, nisu sve vile dobre, ima i oholih, pakosnih, ali i uvredljivih vila. Nakon vila, najčešće se javljaju vještice i vješci. Likovi vještica obično su prikazani u letu na metli te uglavnom imaju veliku moć kad je u pitanju donošenje zla. Njihova je uloga zla te najčešće bacaju vradžbine na one kojima su zamjerali. U novijim bajkama njihova je uloga promijenjena te više nisu samo zle, već vještice i vješci mogu biti i dobri. Vile i vještice nalaze se u zraku i vezane su za njega, no patuljci i čovječuljci nalaze se na tlu, točnije u pećinama ili

špiljama. Oni imaju karakterističan izgled (niski rast, trbušasti su, povećane glave i sl.) te su često dobro raspoloženi i raspjevani.

Zmajevi simboliziraju zlo, većinom su čuvari blaga te su oni koje treba svladati. U bajkama se pojavljuju zmajevi s tri, devet i dvadeset sedam glava, a može ih se pronaći u dvorcima ili nekim visokim, nepristupačnim mjestima. Danas se u bajkama mogu pojaviti, no s oslabljenim sposobnostima (Pintarić 2008).

Kako bi se dobre likove izbavilo iz nevolje, potrebni su pomagači. Takvi likovi često dolaze iz zamišljenoga svijeta, a to su vile, biljke, životinje, odjeća ili neke riječi. Pomaganje u nevolji najčešće se odvija savjetom, darivanjem čudesnih predmeta, pretvaranjem uz pomoć moći i slično. Onda kada je zlo toliko snažno da nijedna vila ne može pomoći, tada u pomoć dolaze likovi iz stvarnog i zamišljenog svijeta kao primjerice kad patka u bajci prenosi Ivicu i Maricu preko vode. Čarobni predmeti koje pronalazimo u bajkama jesu štap, zvonce, stolić, kapa, mač i sl. Riječi također mogu biti čarobne naravi i pomoći likovima u nevolji (npr. Sezame, otvori se!) (Pintarić 2008).

Onda kada se nestvarni svijet upliće u događaje stvarnog govori se o pretvaranju likova. Ono daje potpunu draž i tajanstvenost bajci te je to normalna i česta pojava u bajkama. Kada sile dobra prodiru u budućnost i shvate da će njihov štitičnik upasti u nevolje, daruju mu ograničenja pretvaranja kako bi ga spasile od nevolja. No, češće se u bajkama pojavljuju sile zla te koriste pretvaranje za kaznu ili osvetu. Osim navedenog, pretvarati se mogu i zbog učinjene kazne za zloću, a katkad je razlog pretvaranja nepoznat i nije ga moguće odrediti. Osim pretvaranja, u bajkama se nerijetko pojavljuju i prerusavanja ili skrivanja iza odjeće, a sve u cilju izbjivanja iz nevolje ili kako bi, s druge strane, nekome zadali zlo (Pintarić 2008). U bajkama pretvaranje najčešće čine zle maćehe, ali to mogu učiniti i ostali zli likovi koji kraljeviće ili kraljevine pretvaraju u određenu vrstu životinje (najčešće žabu), a ponekad i u biljke (Pintarić 1999). U trenutku ispunjenja uvjeta, začaranost, odnosno pretvaranje likova će se ukinuti. Dakle, likovi podnose patnju dokle god se ne ispuni vrijeme potrebno za ukinuće (Pintarić 2008).

1.3.5. Blago

Pintarić (2008) u svojoj knjizi blago predstavlja kao ideal kojemu se teži. Osim što je to ideal, često može biti i izvor zla. Kako bi se dobre likove nagradilo, nagrade se izražavaju u blagu, vjenčanju ili kraljevstvu. No, kada je to izvor zla, onda može doći do velikih nevolja, ali i smrti.

Upravo zato, blago je u bajkama skriveno u dubokim, neprohodnim mjestima kao što su pećine te da bi se došlo do blaga, treba uložiti mnogo truda i napora. Takav se napor također može shvatiti i kao davanje prilike liku da promijeni svoje mišljene te prestane tragati za blagom. U slučaju da se to ne desi, likovi koji su zaslijepljeni, veoma često i stradavaju.

1.3.6. Vrijeme i prostor

Vrijeme je u bajci neodređeno, točnije često se prikazuje kao u vremenu kada je magija i čarobnjaštvo bilo sasvim normalno. Kao prostor koriste se udaljena mjesta koja su također i skrivena (iza sedam dola, na kraju svijeta i sl.). Radnja može biti pod zemljom, u oblacima u moru i slično. No, radnja u bajci često se odvija u začaranoj šumi (*Snjeguljica, Ivica i Marica, Zlatna ptica*, Braća Grimm) (Pintarić 2008). Put kojim prolazi glavni junak veoma je dug. Stoga često pronalazimo kako je junak išao, i išao. Osim toga, taj put najčešće je teško svladati uobičajeno jer donosi mnogo prepreka, kao što to i inače u životu biva. Putovi najčešće budu šume, polja, rijeke i slično. To sa sobom nosi simboliku koja ukazuje na to da se čovjek treba odvažiti da bi išao takvim putovima koji se ne smiju zaobići (Velički 2013).

1.3.7. Brojevi

Pojam brojeva u bajci, osim količine, označuju ideje i sile. Brojevi imaju razna značenja, ovisno iz koje civilizacije dolaze, no svakako je sigurno da je njihova moć izrazito velika. Najčešće brojevi koji se spominju u bajkama jesu: tri, sedam, dvanaest, četrdeset, sto. Najzastupljeniji broj u bajci jest broj tri (tri sina, kćeri, dana i sl.). Predstavlja pojam savršenosti, intelektualnosti i duhovnosti (Pintarić 1999).

Broj sedam označava pojam kružne dovršenosti i potpunosti nekog vremena. U bajci prepoznajemo sedam patuljaka, tanjura, vilica i ostali primjeri. Isto tako, u simbolici kršćanstva, ističe se kako je Bog svijet gradio sedam dana (Pintarić 1999).

Također, broj dvanaest predstavlja broj koji se često spominje u kršćanskoj simbolici, točnije to označuje prostorno-vremensku diobu. Ističu se dvanaest učenika, sinova i plodova (Pintarić 1999).

Četrdeset je broj koji u bajci označuje slutnju, kušnju ili kaznu. Tom su se brojkom, u povijesti spasenja, obilježavali bitni događaji. Primjerice, Isusovo propovijedanje trajalo je četrdeset

mjeseci, ukazao se poslije četrdeset dana svojim učenicima, Mojsije je pozvan od Boga nakon četrdeset dana i slično (Pintarić 1999).

1.3.8. *Nasilje*

Pintarić (1999) smatra da bajke često sadrže razne oblike nasilja, stoga se i postavlja pitanje treba li ih kao takve čitati djeci. Tako je primjerice u *Crvenkapici* braće Grimm vuk pojeo baku i unuku, također i u bajkama Charlesa Perraulta *Ljepotica iz usnule šume* dolazi do nasilja, kao i u bajci *Modrobradi* i slično. Postoje brojna mišljenja, za i protiv, no činjenica jest da nasilja nema u modernim bajkama te u fantastičnim pričama. Moderne bajke prikazuju drugačiji oblik nasilja, a to je ponižavanje ili ismijavanje drugih oko sebe.

1.3.9. *Sretan završetak*

U bajkama su najčešće sretni završetci koji uključuju to da su dobri nagrađeni, a zli kažnjeni. Međutim, da bi dobar junak dobio nagradu, morao je zbog posljedica svojih grešaka proći put iskupljenja kako bi na koncu donio ispravnu odluku. Dakle, i pozitivni likovi svoje nagrade moraju zaslužiti.³

1.4. Tumačenje bajki

Visinko (2005) naglašava kako je jedan od najčešćih strahova roditelja taj da će njihova djeca izgubiti smisao između stvarnosti života i one stvarnosti u knjizi, odnosno umjetničke stvarnosti. Upravo zbog toga se neki od njih zalažu za realnost u pričama za djecu. S druge strane, određeni roditelji shvaćaju važnost bajki i njihovu prisutnost u životu djece, no ne snalaze se sa situacijama koje donose prizori bajke. Nije uvijek jednostavno shvatiti dječju svijest i njihove doživljaje (Visinko 2005).

Kako bi se bajka zaista razumjela, osoba treba znati uskladiti osjećaje koji se čitanjem pojavljuju te poštivati slikovitost jezika koju pronalazimo u bajci. Veoma je važno znati samostalno razumjeti tekst, tumačiti simbole i shvaćati slike, što je ujedno i prvi zadatak pri razumijevanju bajke s obzirom na to da bajke govore u slikama. Prema tome, to se ne uočava odmah zato što pri čitanju ne shvaćamo da su riječi ustvari slike. Kako bi se razumijevanje slike u bajci te vrijednost

³ Starčević Vukajlović, M., *Skriiveno značenje bajki*. Nova akropola. Pribavljeno 27.3.2022. s <http://novaakropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki/>.

koju ona nosi bolje shvatila, Velički (2013: 26) pokazuje sedam „praslika” koje je predložio Jean Ringenwald, a sve se mogu pronaći u svakoj bajci koja postoji:

1. kraljevsko podrijetlo
2. razdvajanje
3. susret s pomagačima
4. borba i pobjeda ili smrt i uskrsnuće
5. povratak ili proganjanje
6. dolazak na cilj ili kriva nevjesta
7. vjenčanje i okrunjenje ili mudrost i ljubav.

Velički (2013) pojašnjava da se prva slika povezuje s prapovjerenjem koje se može pronaći u svakome djetetu te je to ujedno i neiscrpan izvor smješten u nama samima. Kraljevsko podrijetlo može se poistovjetiti s božanskim podrijetlom te pruža povjerenje kako u sebi nosimo sve što je uopće potrebno za život. Druga slika podsjeća na nešto što bi moglo ograničiti razvoj ljudi u ovome trenutku. Ujedno, takva spoznaja će sa sobom donijeti i prepreku te je ovdje razdvajanje neophodno kako bi daljnji razvoj bio moguć. Treća slika tumači dolazak pomoći i našu najdublju povezanost sa samim sobom. Pomagači su, također, uvijek prisutni na životnome putu, no ostaje pitanje da li ih primjećujemo. Četvrta slika će značiti snagu preobrazbe, dok peta slika prikazuje povratak, a proganjanje se odnosi na one negativnosti koje trebamo pobijediti. Nadalje, šesta slika predstavlja dolazak na cilj te se naglašava povezivanje s istinom. Na kraju, sedma slika pomaže spoznati cjelovitost, odnosno ljubav.

Velički (2013) također naglašava da se upravo to promatranje slike smatra niti vodiljom kada je riječ o spoznavanju bajke, ali i prema smislenijem shvaćanju vlastitog života. Jesmo li doživjeli nešto dobro ili ne, možemo provjeriti jedino čitanjem cijelog teksta bajke i razumijevanjem kako ta slika u cjelini bajke djeluje. Osim toga, razumijevanje simbola, slika u ostalim bajkama, snovima, pričama ili pak mitovima te njihovo značenje također može pridonijeti doživljaju bajke.

Bettelheim (2000) navodi da se bajka, kako bi dijete vodila putem njegova odrastanja uz pomoć arhetipskih slika te simbola, treba obraćati djetetovom nesvjesnom. Svi ti nesvjesni procesi, objašnjavaju se jedino kroz slike. Nemoguće je djetetu racionalnim, točnije odraslim rječnikom

pojasniti unutarnji život, odnosno emocije ili konflikte koje će doživjeti tijekom odrastanja. Također govori da „bajka oslikava posljedice izbora ovog ili onog oblika ponašanja, ohrabruje odlazak iz roditeljskog doma i kretanje na put u nepoznato, podstiče na borbu protiv zla i na izvršavanje teških zadaća, navodi na put vrline, a da se nikada ne posluži riječju-moraš!” (Bettelheim 2000: 8).

Kako bi dijete kroz bajku shvatilo problem ili se pak poistovjetio s junakom, treba imati veoma jednostavnu i jasnu sliku o tome što se događa. U bajci je tehnika crno-bijela, što znači da su junaci dobri, maćeha ili vještice zle, a sivo ne postoji (Bettelheim 2000).

Crnković (1984) zaključuje da nisu svi pedagozi kroz povijest jednako gledali na bajku. Protiv bajke bili su u Rusiji, u vrijeme revolucionarnih demokrata. U Hrvatskoj je to bilo tridesetih godina prošlog stoljeća, a također i u novije doba postavlja se pitanje je bajka više korisna ili štetna za odgoj djece. Fantastična priča nije bila uključena u to propitivanje jer tada protivnici bajke nisu bili dovoljno upoznati s njome, no argumenti koji su se doticali bajke, odnosili su se djelomično i na fantastičnu priču. No, ruski demokrati nisu bili i protiv narodne bajke, već upravo protiv iskrivljavanja iste. Također, u to vrijeme, zanemaruje se pozitivan učinak koji mašta donosi djetetu, a osim toga zanemaruju i djetetov način doživljavanja svijeta. Dakle, prema mišljenju protivnika bajke ona je štetna, a razlog tome jest što je tijekom čitanja bajke mašta djeci prejaka i nekontrolirana, prihvaća se praznovjerje, pronalazi mitologija, mistika ili pak religijska shvaćanja, zatim bajka udaljuje dijete od stvarnog svijeta, ostavlja negativan trag na dječju psihu i slično.

Nasuprot protivnicima, pobornici bajke iznose stavove koji joj idu u prilog. Neki od stavova govore o tome kako je mašta veoma korisna, ako je dobro usmjerena. Djeca veoma snažno percipiraju bajke, one omogućuju djeci da budu ono što jesu, djeca. Također, imaju veoma snažno djelovanje na djecu te će u bajkama dobro, gotovo uvijek, pobijediti zlo (Crnković 1984).

Bettelheim (2000) navodi sretan završetak kao veoma bitnu stavku bajke jer ako svijet ostaje nepravedan i krivci budu na slobodi, odnosno nekažnjeni, dijete neće vidjeti svrhu svoga odrastanja. Stoga, sretan završetak emocionalno pomaže djetetu, pokazuje mu smisao borbe u samoostvarenju tijekom odrastanja.

Važno je proučiti potrebe koje gdje u tom trenutku imaju i prema tim potrebama birati bajku te je na pravi način upotrebljavati, bez pretjerivanja ili slabog objašnjavanja bajke (Crnković 1984). Da bi bajka uistinu privukla djetetovu pozornost, treba mu biti zabavna i intrigantna. No, da bi bajka djetetu obogatila život, treba potaknuti njegovu maštu, pomoći mu u razvijanju uma i osjećaja, biti prilagođena njegovim brigama, u potpunosti priznati njegove poteškoće i u isto vrijeme ukazivati rješenja tog problema. Točnije, bajka se treba istodobno povezati sa svim dijelovima djetetove osobnosti (Bettelheim 2000).

Bettelheim (2000) zaključuje kako je, u ovom kompleksnom svijetu, djetetu potrebno dati šansu da shvati sebe upravo zbog toga što ga život neprestano zbunjuje. Da bi se to moglo realizirati, nužno je pronaći način da dijete nađe smisao u zbrci osjećaja. Ključna je predodžba kako da u sebi stvori unutarnje temelje na kojima dalje gradi red u svom životu. Djetetu treba suptilno moralno obrazovanje, shvaćanje prednosti moralnog ponašanja i to sve predočiti na konkretnim životnim situacijama. Upravo zato, bajke su izvor smislenosti koje dijete treba.

1.4.1. Psihološko tumačenje bajki

Hameršak i Zima (2015: 239 prema Bettelheim 2000) bajke smatraju pričama koje „govore o teškim unutrašnjim pritiscima na način koji dijete nesvjesno shvaća, i- bez podcjenjivanja najozbiljnijih unutarnjih borbi što ih nameće odrastanje- nude primjere i privremenih i trajnih rješenja teškoća koje ga tište”.

Postavi li se pitanje „tko sam ja zapravo?”, psihoanaliza i bajka nude podjednak odgovor jer želimo li se istinski razumjeti, moramo upoznati unutarnje procese svog uma. Želimo li dobro funkcionirati, moramo integrirati oprečne sklonosti svojstvene svome biću” (Bettelheim 2000: 84). Poruku koju bajke šalju djetetu jest da se u životu treba boriti protiv teškoća. Dijete pronalazi smisao života te shvaća na koji način razumjeti sebe, ali i ljude oko sebe. Bettelheim (2000) smatra da je bajka veoma pogodno psihoterapeutsko sredstvo, no ovakvo se stajalište, prije svega, odnosi na narodnu bajku; ona najbolje zabavlja, potiče na maštovitost te razvija um.

Od samog početka, bajka prikazuje, uz zaplet i kraj, da njezina priča ne prikazuje opipljive činjenice ili pak realne osobe i mjesta. Visinko (2005: 40) ističe kako „dijete dobro upoznato s bajkama shvaća da mu se one obraćaju jezikom simbola, a ne jezikom svagdanje stvarnosti.”. Upravo zato, bajku nije potrebno djeci tumačiti, već intenzivnije pripovijedati te čitati. Međutim, dijete veoma dobro osjeća kako je svijet bajke jednostavno drugačije oblikovan od onog svijeta

na koji je naviknut te da je bajka stvarnija od jezika i svijeta odraslih. Bajke ne bi trebalo pretjerano uljepšavati, osobito ako u sebi nose dublja značenja. Isto tako, neprihvatljivo je potpuno izbaciti bajke iz djetetova djetinjstva te ih zamijeniti za priče čiji je sadržaj realističan. Izbor priče i bajki treba biti pravi te je poželjno da se stvore uvjeti u kojima će u središtu svega biti djetetov doživljaj (Visinko 2005).

Velički (2013) spominje odrasle te njihovo shvaćanje i doživljavanje bajke. Neki od njih je odmah shvate, dok se drugi vode mišlju „Što to znači?” te samim time ne uspiju je razumjeti u potpunosti. Naposljetku, postoje i odrasli koji su posve izgubili tu sposobnost shvaćanja drugačijeg jezika, odnosno slikovitog, nadnaravnog i stvaralačkog. Takvi ljudi znaju kako bajke nisu stvarne te za njih čudesno ne postoji.

U nekim se bajkama odmah prepozna vlastita životna situacija, no kod nekih bajki nije tako i treba dulje vrijeme da bi ih zapazili kao svoje. Tipična je polarizacija likova i upravo to može kod nekih ljudi donijeti red u dosadašnji kaos. Iz tog razloga djeca veoma rado čitaju i slušaju bajke kako bi lakše dali smisao svijetu i njegovoj višeznačnosti. Prikazana polarizacija u bajkama uočljiva je i u čovjeku. Kada je u nešto u slikama prikazano kao odvojeno, u nama će biti usko povezano te pomiješano (na primjer: svjetlost i sjena, staro i mlado, dobro i zlo i sl.). Tek onda kada su pomireni, uvest će se cjelovitost te sretan kraj. Stoga, može se reći da je put bajke istodobno i put osobnosti koja se cijelo vrijeme razvija (Velički 2013).

Kako bi dijete uspješno savladalo psihološke probleme koji se javljaju tijekom odrastanja, odnosno prevladalo suparništvo s roditeljima, braćom ili sestrama, narcistička razočaranja, osposobilo se za napuštanje zavisnosti koje djetinjstvo sa sobom nosi, steklo osjećaj samosvijesti ili značenje moralne obaveze, ono mora shvatiti što se događa u njegovom svjesnom ja na način da se usredotoči s onim što se događa u njegovoj podsvijesti. To će postići razmišljajući o određenim elementima bajke, premetanjem te fantaziranjem o tim elementima kao odgovorima na podsvjesne pritiske. Radeći to, dijete će svoj podsvjesni sadržaj uklapati u svjesne predodžbe, koje će mu kasnije omogućiti da uz pomoć tog sadržaja izlazi na kraj. Bajke ovdje imaju veoma veliku vrijednost zato što će djetetovoj mašti ponuditi nove dimenzije, a građa i oblik bajki će kod djeteta buditi slike uz pomoć kojih može izgrađivati sanjarije, ali i dati bolji smjer svome životu (Bettelheim 2000).

Bettleheim (2000) ističe kako bajke, osim psihološkog tumačenja i učinka, sadrže i brojne druge značajke koje su vrijedne istraživanja. Primjerice, kulturno nasljedstvo također pronalazi svoje mjesto u bajkama, a zahvaljujući pričama dolaze do djeteta. Osim toga, folkloristi, lingvisti ili književni kritičari će pristupiti bajkama na sebi i svojoj disciplini svojstven način. Bajke obiluju i religijskim sadržajima i motivima; znatan broj bajki nastalo je u razdoblju kad se za religiju moglo reći da je veoma važan dio ljudskih života, pa se samim time i bajke, bilo izravno ili neizravno, susreću s religioznim temama. Bajke su jedinstvena umjetnička djela, stoga kao što to biva s ostalim umjetničkim djelima, ono najdublje značenje određene bajke neće biti jednako kod djece, već različito. Ovisno u kojoj se životnoj situaciji dijete nalazi, koja su mu zanimanja ili potrebe.

2. BAJKA I DIJETE

Velički (2013) govori da se bajkom naziva priča koja se kasnije razvija u određeno stanje uma. Takvo stanje uma, u kojemu djeca mogu prekoračiti granice svoje misli i uma te im se omogućuje prilika za razvijanje osobnosti, potaknuto je upravo bajkom. Kada dijete dosegne bajkovito stanje, ono je u zajedništvu s neopterećenošću, određenom slobodom te blaženošću. Riječ bajka kod djece najčešće pobuđuje ono što najviše treba, a to je doživljaj. Ovisno kakve interese i potrebe u tom trenutku dijete ima, takve će ga bajke ili priče i privući. Veoma često će zahtijevati da mu se bajka čita nanovo.

Velički (2013) u svojoj knjizi spominje nekoliko vrsta priča koje se prenose djeci i prikladne su za pričanje te se mogu okvirno podijeliti na sljedeće:

- *malešnice i rimovane priče* su priče koje odašilju ljubav, sreću i ugodu. Potiču izražavanje osjećaja te djetetu šalju ohrabrujuće signale za kontakt s drugim ljudima.
- *priče o okolini i pojedinim područjima znanja* prikazuju kojekakve informacije o prirodi te o životu ljudi općenito. Uz pomoć njih djeca su potaknuta na bolje opažanje, nove spoznaje i znatiželje. Osim toga, priče poput ovih pomažu djetetu da se bolje snađe u životnoj sredini te pobuđuju odgovornost prema prirodi.
- *problemske priče* su tu kako bi djeci bile model ponašanja, razumijevanja, socijalizacije s drugim ljudima, a osim toga pomažu djeci kako bi što lakše shvatila pravila kojih je neophodno držati se. S ovom vrstom, više će shvaćati tuđe, ali i svoje želje, kako se nositi s osjećajima, kako sa svojim tako i s tuđima.
- *fantastične priče* potiču maštu i kreativnost kod djece, dakle kod njih nailazimo na svakakve, neobične situacije te pretjerivanja.
- *bajke* koje djeci ukazuju pobjedu dobra nad zlim, ukazuju na mudrost, povjerenje u dobro i snagu u nama samima (Velički 2013 prema Niegl 2007).

Naime, bajke su, tvrdi Velički (2013) najprimjerenije kada je u pitanju svladavanje umijeća pričanje priča, budući da su prenošene kroz generacije usmenim putem. Kod bajki se isprepliću dvije glavne karakteristike, sentimentalnost i intelektualnost. Sentimentalnost ističe osjećaje iza kojih nužno ne stoji smisao, dok je intelektualnost vođena apstraktnim pojmovima u kojima osjećaji nemaju mjesta. Djeca slušajući bajke uvježbavaju i jedno i drugo, dakle osjećanje i

mišljenje. Isto tako, oduzmu li im se bajke, točnije kvalitetna književnost, počet će dijeliti svoja mišljenja i osjećaje prerano.

Velički (2013) naglašava simboličke radnje koje djeci rane školske dobi mnogo znače jer na taj način oni spoznaju svijet oko sebe, a utiske, doživljaje i spoznaje će preraditi uz pomoć priča. Upravo uz pomoć priče djeca će obogatiti svoj unutarnji svijet, a kasnije, kad sama pričaju, oni će taj svijet moći podijeliti s drugima, točnije prema van. Nadalje, djeca u prvom razredu najprije moraju stvoriti granicu koja dijeli unutarnji (subjektivni) i vanjski (socijalni) svijet, iz razloga što će se na taj način moći prepustiti i uživjeti predodžbama koje stvara unutarnji svijet.

Pintarić (2008) zaključuje da bajke njeguju i zagovaraju ljubav, jednostavnost, poštenje, dostojanstvo, mudrost, skromnost, vjeru, a odbacuju i osuđuju mržnju, bijes, oholost, podlost te samoljublje. Time se bajka vodi, a djeca iz nje mogu naučiti mnogo. Vjera u dobro je u bajci veoma istaknuta, no nije tako jednostavno doći do toga, točnije nema dobra bez muke. Također, bajke svjedoče tome da se zlo, pa makar i ono najveće, može spotaknuti na dobru, pa čak i kad je dobro maleno poput pšeničnoga zrna (*Jagor*, Ivana Brlić-Mažuranić) ili graškova zrna (*Petero iz graškove mahune*, Hans Christian Andersen).

2.1. Odabir bajki

Odabir bajki nije nimalo lagan zadatak jer treba uzeti u obzir mnoge elemente. Iznimno je važno razmišljati o djetetu kao individualnom biću te o njegovim osobitostima onda kada smo u potrazi za bajkom. Svako je dijete samo po sebi drugačije, stoga ne mora značiti da će jedna te ista bajka jednako utjecati na djecu iste dobi (Velički 2013).

Dakle, može se reći da razvoj djeteta svakako nije jednoličan. Nadalje, dijete kroz svoje odrastanje prolazi određena razvojna razdoblja. Sukladno tome, slijede kritične faze u kojoj dijete stječe nova iskustva, znanja te prelazi u viši stupanj svoga razvoja. Tijekom prelaska u viši stupanj, dijete snosi velika duševna i tjelesna opterećenja. U svakoj fazi dijete se mijenja, a roditelji bi trebali prilagoditi ponašanje tom stupnju razvoja. Upravo za ta „krizna” razdoblja, postoje brojne bajke koje upućuju roditeljima što činiti, a pisane su u terapijske svrhe. Djeca se u takvim bajkama mogu pronaći ili poistovjetiti s likovima. Primjeri takvih bajki jesu bajke

Gerlinde Ortner: *Ne želim još ići u krevet, Jedan-dva-tri ne bojimo se mi, Verica u zemlji nereda* i mnoge druge bajke (Ortner 2007).

Pri odabiru bajke u obzir treba uzeti djetetov interes, djetetovu dob, djetetovo znanje o svijetu, razvojne karakteristike, okruženje (mjesto stanovanja, kakav odnos ima s obitelji, djetetove navike i ostalo), zanimanja, sposobnost rješavanja konflikta, odnos sa životinjama i prirodom. Budući da djeca sama ne mogu prosuditi koje je djelo za njih primjereno, odgovor na to mogu pronaći roditelji ili učitelji. Zahtjeva ima mnogo, no svaki roditelj koji dobro poznaje potrebe vlastitog djeteta, kao i učitelj, koji je upoznat s potrebama svoga razreda, treba znati i voditi računa o navedenim stavkama koje su bitne pri odabiru bajki (Velički 2013).

Osoba koja prosuđuje o knjizi koju će dijete pročitati, trebala bi biti upoznata s raznim pričama i autorima. Osim toga, poželjno je da pripovjedač bajku pripovijeda u izvornome obliku, kako bi slike, koje djeca stvaraju, bile izvorne i samim time učinkovito djelovale na djecu. Nepoznate, arhaične riječi koje se nalaze u tekstu pridonose čarobnom ugođaju čitanja bajke te ih zbog toga ne treba mijenjati u razumljive i pojednostavljene riječi, no u samom razumijevanju može pomoći gesta i mimika ili pak usputno pojašnjenje. Korištenjem novih riječi kod djece dolazi do znatiželje i interesa, pa samim time ispituju njihova značenja i na taj će način postati riječi koje će moći koristiti uz igru ili jezično prevrtanje. Djecu će također veoma veseliti riječi nastale oponašanjem prirodnih zvukova (urlik, fjuk, šumor i sl.), često neće odmah precizno upamtiti, ali će time biti potaknuti na stvaranje različitih riječi koje će pridonijeti ugođaju bajke (Velički 2013).

Velički (2013) napominje da roditelji, odgojitelji i učitelji istražuju i traže preporuke za bajke kako bi znali da upravo ta bajka odgovara dobi njihove djece. Svakako nije lagano odabrati priču jer polazište u potrazi za njom ne mora uvijek biti starost djeteta, no ipak kada je riječ o mlađoj dobi treba voditi računa kako će dijete doživjeti bajku. Zbog lakšeg odabira, bilo bi dobro uočiti barem okvirne karakteristike bajki koje su primjerene pojedinoj dobi djece. Bajka se tada može prilagoditi djetetovim godinama, blagdanima koje slavi ili kulturološkom krugu kojemu pripada.

Djeca od četiri godine imaju potrebu za bajkama u kojima se ističu junaci. Podrazumijeva se da su to kraće, ohrabrujuće bajke u kojoj je početak i kraj veoma jasan te uključuje nekoliko likova. Takve se bajke razvijaju obično iz samo jednog motiva te su lako razumljive. Primjerice, to su

Tri praščića, Slatka kaša, braća Grimm ili Zlatni ključić, Aleksej Nikolajevič Tolstoj (Velički 2013).

S navršenih pet godina, dijete je već sposobno čuti duže bajke koje obuhvaćaju nekoliko epizoda ili scena. Nazivaju se lančane priče koje koriste ponavljanja (rime i opisi). Osim toga, mogu sadržavati šaljive elemente i neuobičajene obrate. U ovakvim bajkama glavni su junaci djeca, ali i životinje te je neizostavan sretan završetak. Primjerice *Crvenkapica, Vuk i sedam kozlića, Braća Grimm, Mala vila* te mnoge druge (Velički 2013 prema Perrow 2010).

Djeca s oko šest godina kreću u školu te bi priče za školsku djecu trebale postajati sve složenije. Njima odgovaraju bajke koje u sebi imaju više motiva nego što su to bile bajke za mlađu djecu, te su motivi međusobno isprepleteni. Radnje više ne moraju biti veoma jednostavne, već se zbivaju na različitim mjestima i odvijaju usporedno. Primjer takvih bajki jesu *Trnoružica, Matovilka, Ukleti kraljević, Braća Grimm* i ostale. Za više razrede, ali i za odrasle, poželjne su i umjetničke bajke, koje uključuju autore poput Ivane Brlić Mažuranić, Karela Čapeka ili Hansa Christiana Andersena, no tu su i brojni drugi autori. Također, u obzir treba uzeti i njihove trenutne interese, probleme, sadržaje koje uče u školi te na taj način birati tekstove (Velički 2013 prema Gunther 2007).

Perrow (2013) smatra da starija djeca iziskuju složeniju radnju, što znači da se dodaju elementi neuspjeha, razni zadaci, potrage za nečim ili nekim i slično. Kako bi stvorili otpornost i što čvršći karakter, neophodno je da čuju i složenije bajke. Osim toga, kada bi djeca uvijek čitala samo jednostavne tekstove, smatrali bi život prelaganim.

2.2. Pripovijedanje bajki

Prilikom čitanja bajke, djeca u svojim mislima stvaraju slike uz pomoć kojih lakše doživljavaju bajku. Vrlo često se kod djece može primijetiti nemir ili određena zbunjenost, upravo zato se pričanje bajki upotpunjuje ostalim elementima (primjerice vizualnim). Pogledom, svojevrsnim pokretima (mimika, gesta) ili isticanjem određenih riječi učitelj uspostavlja kontakt s učenicima čitajući bajku, a to je ono što kod djece pobuđuje interes, motivaciju i koncentraciju, stoga može se reći kako je pripovijedanje promjenjivo iz razloga što oblikuje, obilježava te stvara pripovjedača i slušatelja (Velički 2013). Nadalje, djeca nižih razreda, točnije prvog i drugog,

imaju spontan odnos s tekstovima u kojima je mašta veoma izražena te će interpretaciju i učiteljevo čitanje naglas pratiti s iznimnim zanimanjem (Lazzarich 2017).

Velički (2013) smatra da kako bi bajka bila kvalitetno ispričana, pripovjedač treba imati određene kompetencije. Ono će biti uspješno onda kada je pripovjedač izabrao bajku koju i on voli te je odabrana priča također i dio njega samoga. Nekoliko važnijih kompetencija koje bi svaki pripovjedač trebao imati podrazumijeva čestu upotrebu ponavljanja (formule), održavanje kontakta očima prilikom čitanja, čitanje u krugu kako bi se postigla ugodna atmosfera, ne prebrzo čitanje, korištenje gesta i mimika, uvažavanje vrjednota jezika, odnosno ritam, tempo, intonaciju, intenzitet, stanku i sl.

Također, kako bi pripovjedač dobro prenio bajku, potrebno je da ju dobro poznaje, a to uključuje samostalno razmišljanje o slikama, tonu priče, proučavanje slika iz bajke i u svojoj mašti te dobro promisliti kako će bajka djelovati na djecu. Tek onda kada pripovjedač primjenjuje navedene elemente, može kvalitetno prenositi djeci bajke (Velički 2013).

2.3. Bajka kao lijek

Perrow (2013) pojašnjava da svaka priča u sebi sadrži nešto terapeutsko, umirujuće ili iscjeljujuće. Stoga, bilo da se radi o narodnim ili modernim bajkama, one u sebi sadrže iscjeliteljsku moć zbog svojih tema i rješenja koje prikazuju. Djeci prikazuju odvažnost, srčanost i nadu za izazove koje život donosi te samim time na njih utječu poticajno. Osim promjene i razvoja, kojekakve bajke i priče mogu utjecati na holistički odnos djece s prirodom i okolišem, odnosno ona će shvatiti da će priroda preživjeti ako se brinu za nju. To će se postići upravo poticajnim bajkama o prirodi.

Bez obzira na sadržaj, bajke same po sebi mogu biti terapeutske. Djeca će samim slušanjem bajki poboljšati svoju koncentraciju te će sadržaj bajki doprinosti poticanju njihove mašte, a to je posebice važno danas, kada djeca najviše slobodnog vremena provode ispred „ekrana”. Upravo ti „ekrani” predstavljaju fiksirane slike, koje su unaprijed već kreirane te samim time djeca ne koriste svoju maštu. S druge strane, bajke potiču suprotno, dakle djeca trebaju kreativno i maštovito koristiti svoje unutarnje slike premda se bajka priča i ne prikazuje previše slika. One

ne služe kako bi se loše ponašanje preobratile u dobro, naprotiv ona će na kreativan način dječju ravnotežu dovesti u sklad. Terapeutske priče su ovdje kao jedna od strategija ili tehnika za rješavanje problema, no važno je naglasiti da osnovna ideja priče nije poticanje osjećaja krivnje kod djece. Djeca će kroz maštovita putovanja uvidjeti različita rješenja svojeg ponašanja te će ga ubrzo početi i mijenjati. Svrha je da djeca, koliko je to moguće, samostalno stignu do zaključka. Rješenje najčešće djeca pronalaze na kraju bajke koji pruža afirmaciju, umjesto krivnje. Kod bajki dobro će na kraju uvijek pobijediti te je to za djecu veoma važno jer ima daje nadu. Suprotno tome, nesretan završetak priče ne smije se uvesti odmah, već polako i postepeno (Perrow 2013).

Takvo se pričanje opisuje kao nježno, tiho i sporo, no i dalje učinkovito za probleme s kojima se djeca suočavaju. Povrh lekcija koje dijete sluša zbog svojega ponašanja ili uputa kako se ponašati koje ponekad jednostavno nemaju dobar učinak, priča služi djetetu kao mogućnost putovanja u svijet mašte te će se na taj način pružiti mogućnost iscjeljenja. Na taj se način dijete može poistovjetiti s glavnim likom te spoznati svoj put do rješenja problema. Također se mogu povezati s prirodnim lijekovima jer na prirodan, kreativan način ponovno uspostavljaju ravnotežu koja je kod djeteta bila narušena. Isto tako, kao što ponekad postoji otpor prema prirodnim lijekovima, tako postoji i otpor prema pričama koje iscjeljuju, iako je logično da bi ih trebalo obznaniti prihvatiti. No, i to se polako mijenja, pogotovo s učiteljima i odgojiteljima koji potiču ovaj prirodan način „terapije“ (Perrow 2013).

Termin biblioterapija označuje ciljanu upotrebu riječi, pisane ili govorene, a sve s ciljem da potiče promjenu k boljem, odnosno liječenje, razvoj ili određenu transformaciju koja je djetetu u tom trenutku potrebna. Uz pomoć ovakve vrste književnosti, djeca vlastite osjećaje uočavaju u knjizi ili im knjige pomažu da iskažu svoje osjećaje o nečemu što ih muči. Stoga se u knjigama mogu pronaći teme poput gubitka, egzistencijalne brige, potištenost, strah od smrti i mnoge druge (Kolarić 2013).

Projekcija, poistovjećivanje te katarza jedni su od najvažnijih ciljeva navedene biblioterapije. Projekcija je veoma bitan element kod provođenja biblioterapije. Pripovjedač se treba uživjeti u ulogu, zatim sebe i vlastite emocije projicirati s onime što čita, odnosno u poistovjećivenog lika. Drugi cilj jest poistovjećivanje, dakle treba se postići mogućnost poistovjećivanja s likovima iz bajke, odnosno likovi trebaju biti u djelomično sličnim situacijama i problemima kao i djeca. Za

treći cilj se navodi katarza. Tijekom čitanja djeteta dijeli emocije s poistovjećenim likom i najvjerojatnije će time djeteta doživjeti emocionalno olakšanje i oslobađanje (Šimunović 2001).

Biblioterapija se može provoditi u razrednoj nastavi svakodnevno i to na početku ili kraju sata Hrvatskog jezika. U razredu treba prevladavati ugodna atmosfera, a učitelj se prije čitanja treba pomno pripremiti. U odabiru djela, učitelj također treba biti pažljiv, a ono treba sadržavati određene emocionalne i etičke teme koje želimo predstaviti učenicima te o kojima nastojimo razgovarati s njima. Učenicima treba dati do znanja ono što lik u priči pokušava ostvariti, a na kraju priče se to mora i razriješiti kako bi takva priča imala smisla. Emotivnije trenutke, kao i vrhunac, treba dobro naglasiti kako bi se kod učenika uključila emotivnost te kako bi učenici shvatili pouku (Šimunović 2001). Stoga, „odgojitelj, učitelj ili roditelj može, ovisno o potrebama skupine ili pojedinog djeteta, izmisliti priče koje će djelovati ljekovito, odnosno uz pomoć kojih će moći djelovati na određeno ponašanje ili situaciju” (Velički 2013: 39 prema Perrow 2010).

Terapeutske priče još će više djelovati ako se uz pričanje koriste i rekviziti ili igračke. Kod nekih bajki će na taj način poruka lakše doprijeti do djece, stoga rekvizite koriste pripovjedač, a katkad se uloga može promijeniti, pa rekvizite, lutke ili igračke drže djeca. Mogu se koristiti na tri načina: pokloniti rekvizit djetetu u obliku dara uz bajku, samostalno koristiti dok ostala djeca slušaju ili treći oblik da djeca koriste rekvizite dok pripovjedač priča. Predmeti ili rekviziti se mogu samostalno izraditi ili pronaći u prirodi (Perrow 2013).

Bajke koje mogu imati terapeutsko djelovanje i s kojim se može provesti biblioterapija jesu: Braća Grimm: *Bajke, Bajke i priče*, Hans Christian Andersen: *Djevojčica sa žigicama*, Antonie de Saint Exupery: *Mali princ*, Oscar Wilde: *366 i još više bajki*, Ivana Brlić Mažuranić: *Kako je potjeh tražio istinu* i mnoge druge (Šimunović 2001).

3. BAJKA U RAZREDNOJ NASTAVI

Bajka se kao nastavni sadržaj javlja uglavnom u predmetu Hrvatski jezik, ali nije isključena kao sadržaj i u drugim nastavnim predmetima, a osobito pri ostvarivanju međupredmetne korelacije. Hrvatski je službeni jezik u Republici Hrvatskoj, stoga se obrazovanje svih učenika odvija na tom jeziku. Poučavanjem i učenjem Hrvatskog jezika učenici „ovladavaju komunikacijskom jezičnom kompetencijom povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik te stječu osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduvjet osobnomu razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkomu odnosu prema nizu pojava u društvenome i poslovnom životu” (Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik 2019).

Međupredmetnom korelacijom podrazumijeva se povezivanje i usklađivanje određenih sadržaja raznolikih predmetnih područja (Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik 2019). Veoma važna sastavnica koja se javlja pri korelaciji jest strukturalnost, a do toga dolazi kada se u naizgled nespojivim temama otkrije nešto što ih zajednički povezuje. Struktura spaja, gradi i drži na okupu. Stoga, cjelinu neće činiti jedinka za sebe te da bi bila potpuna, ona treba biti u odnosu i s drugim jedinkama (Huzjak 2001). Bajka se u razrednoj nastavi može povezati s gotovo svim predmetima koji se tamo nalaze, što je samo jedan od poticajnih razloga za korištenje iste. Međutim, veliku ulogu ima učitelj/ica koji kreira sadržaj za učenike i koji odlučuje na koji način uključiti bajku u nastavu.

U nastavi Hrvatskog jezika kod učenika se omogućuje primanje, poznavanje, shvaćanje, procjenjivanje te stvaranje raznih tekstova (govornih i pisanih) uz uporabu komunikacijskih strategija. Jezik je sredstvo uz kojeg će učenici lakše spoznati sebe i svijet oko njega, a jezične djelatnosti, koje će učenici usvojiti, doprinijet će učeniku na osobnim, ali i društvenim, poslovnim te kulturnim prilikama (Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik 2019).

Hrvatski jezik je podijeljen na tri predmetna područja, odnosno domene koje su uzajamno povezane te jedna bez druge ne djeluju, a to su: *Hrvatski jezik i komunikacija*, *Književnost i stvaralaštvo* te *Kultura i mediji*.

Prva, A domena *Hrvatski jezik i komunikacija* uključuje precizno ovladavanje jezičnim djelatnostima. Te djelatnosti uključuju slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Druga, B domena *Književnost i stvaralaštvo* podrazumijeva uporabu jezika, interpretaciju, poznavanje te procjenjivanje teksta. Posljednja, C domena *Kultura i mediji* odnosi se na proučavanje odnosa

tekstova sa njihovim oblicima, kulture življenja sa društvenim odnosima, međuodnosa publike i autora te umjetnosti i kulture.

Književnost podrazumijeva jedinstvene literarne sposobnosti koje obuhvaćaju mogućnosti da učenik uspostavlja komunikaciju s književnim djelom, čitanje tog djela, njegovu recepciju, shvaćanje poruka te naposljetku i objavu stavova, doživljaja i sudova. Literarna sposobnost u prvom razredu iziskuje razumijevanje riječi i rečenica, zatim i cjeline te opažanje likova i događaja u bajci. U drugom se razredu te sposobnosti proširuju na način da učenici sada shvaćaju riječi ili izraze s drugačijim značenjem u kontekstu djela, logički povezuju te iskazuju svoje doživljaje. Treći razred zahtijeva opširniju karakterizaciju likova, opise krajolika, predmeta koji se nalaze u bajci te učenici sada uviđaju jednostavnije uzročno-posljedične odnose u bajci. Naposljetku, četvrti razred bazira se na zaključivanju, zapažanju, uspoređivanju te razlikovanju ključnih elemenata u bajci (Rosandić 2005).

U prvom razredu, učenici će se susresti i upoznati s kratkom pripovijetkom, kratkim igrokazom, dječjom pričom, slikopričom, slikovnicom, bajkom i zagonetkom. Pored toga, obrađuju se pojmovi poput likova i fabule te će moći prepoznati stvarne i nestvarne elemente u bajci. Već godinu kasnije, u drugom razredu razlikuju pjesmu, priču, bajku, zagonetku, slikovnicu i igrokaz po obliku te sadržaju. Dijelovi pjesme se pobliže pojašnjavaju, a osim toga učenici će obraditi glavne i sporedne likove te poredak događaja iz priče. Također, uočavaju obilježja igrokaza, a zatim ih se upoznaje sa smještanjem likova u prostor i vrijeme radnje. Tema se jasnije definira u trećem razredu, a učenici će se upoznati i s usporedbom, ritmom te rimom. Uočavat će pjesničke slike, slikovitost, ritmičnost i zvučnost. Pobliže će upoznati lirsku, šaljivu, domoljubnu i pejzažnu pjesmu, dječji roman, legendu, pripovijetku i basnu. Učenici četvrtog razreda objašnjavaju glavna obilježja pjesme, pripovijetke, bajke, basne, biografije, zagonetke te dječjeg romana. Nadalje, prepoznaju onomatopeju, personifikaciju i glavna obilježja dramskih tekstova. U tablici broj 1 navedeni su ishodi od prvog do četvrtog razreda za Hrvatski jezik, a koji se odnose na bajku (*Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik 2019*).

Tablica 1: Popis ishoda po razredima prema *Kurikulumu nastavnoga predmeta Hrvatski jezik* od prvog do četvrtog razreda

| Razred | Ishod | Razrada ishoda |
|---------|---|--|
| Prvi | OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita književni tekst, izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi. | Prepoznaje čudesne i izmišljene elemente u pjesmama za djecu i bajkama. |
| | OŠ HJ C.1.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi. | Posjećuje kulturne događaje primjerene dobi (kazališne predstave za djecu, likovne izložbe, susreti s književnicima i ilustratorima u školi ili narodnim knjižnicama, dječji književni, filmski, obrazovni, tradicijski festivali) |
| Drugi | OŠ HJ B.2.2. Učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju. | Razlikuje priču, pjesmu, bajku, slikovnicu, zagonetku i igrokaz po obliku i sadržaju. |
| Treći | OŠ HJ B.3.1. Učenik povezuje sadržaj i temu književnoga teksta s vlastitim iskustvom. | Iskazuje misli i osjećaje, temu, prepoznaje vrijednosti teksta. |
| | OŠ HJ B.3.2. Učenik čita književni tekst i uočava pojedinosti književnoga jezika. | Prepoznaje temu, redoslijed događaja, likove, mjesto i vrijeme radnje |
| Četvrti | OŠ HJ B.4.1. Učenik izražava doživljaj književnoga teksta u skladu s vlastitim čitateljskim iskustvom. | Povezuje tekst s osobnim iskustvom. |
| | OŠ HJ B.4.2. Učenik čita književni tekst i objašnjava obilježja književnoga teksta. | Objašnjava osnovna obilježja pripovijetke, pjesme, bajke, basne, zagonetke, igrokaza, biografije i dječjega romana, mudre izreke. |

Lazzarich (2017) napominje da se bajka kao vrsta najčešće javlja u obliku lektire, ali i u obliku kraćih ulomaka kao sadržaj čitanke. Lektira je veoma važna sastavnica poučavanja i učenja čitanja. Također je važna u svim dobnim skupinama, no posebice u razrednoj nastavi iz razloga što od prvog razreda kreće „obavezan” dio čitanja. Na taj način učenici će shvatiti koliko je čitanje važno, upoznat će različita hrvatska, ali i svjetska djela. Samim time, cilj je da učenici razviju zanimanje prema knjigama i čitanju. Broj djela koji učenici u prvom i drugom razredu trebaju obraditi i pročitati jest pet, s time da su dva djela obavezna, a preostala tri djela učiteljica bira u dogovoru s učenicima. Obvezne bajke za prvi i drugi razred su Grimmove: *Crvenkapica*, *Snjeguljica* i *Trnoružica* te Andersenove: *Carevno novo ruho*, *Ružno pače* i *Tratinčica*. Kasnije, u trećem i četvrtom razredu broj djela jest sedam te, kao i kod prva dva razreda, dva su djela obavezna, a ostale bira učiteljica, odnosno izborni su.

Rosandić (2005: 52) smatra da je tematska raznovrsnost temelj prema kojemu se biraju djela za čitanje kod učenika. U prvom razredu javljaju se najčešće između šest i osam tema, a to su: „djeca, životinje i biljke, priroda, roditeljski dom, stvari, uzbudljivi doživljaji, putovanja, igračke i sl.” Kako učenici prelaze u viši razred, povećava se i proširuje popis tema. Nadalje, postoji i vrstovna raznovrsnost, što znači da osim raznolikog broja tema, u obzir dolazi i veliki broj različitih vrsta djela. Bajke se pojavljuju već u najranijoj dobi, odnosno u početnoj fazi.

3.1. Zastupljenost bajke u ostalim predmetima

Bajka se ne vezuje isključivo za nastavu Hrvatskog jezika, već se na različite načine javlja i u drugim nastavnim predmetima. Primjerice, bajka se veoma jednostavno može korelirati s glazbenom kulturom kroz oblik „*stroytellinga*” i glazbenog doživljaja bajke. Pričanje bajke može biti popraćeno odgovarajućom glazbom, a pritom se mogu koristiti razni instrumenti.

Likovna kultura i bajka mogu se povezati u odgojno-obrazovnom radu kroz učenička likovna izražavanja. Likovni elementi mogu biti izraženi crtanjem, oblikovanjem, slikanjem, kreativnim bojanjem i slično. Budući da bajka donosi razne čudesne, nestvarne elemente, učenici mogu upotrijebiti svoju maštu pri likovnom oblikovanju određenog dijela iz bajke. Uz pomoć boja, učenik može izraziti doživljavanje određenog lika iz bajke, a pritom će ovdje učenici zasigurno povezati boju s karakterizacijom lika. Na ovaj se način djeca mogu kreativno izraziti. Bajke

moгу djeci poslužiti da svojim rukama stvore čudesna dijela i stvari, a pritom ima i terapijske učinke (Vuković 2022).

Iako se kroz Matematiku veoma rijetko djeca susreću s bajkama, nije nemoguće. Postoje brojni oblici bajke u matematici, a najviše će tome doprinijet kreativan učitelj. Osim toga, brojevi u bajkama su gotovo uvijek prisutni te imaju svoju simboliku. Kroz matematičke priče, odnosno bajke učenici mogu rješavati zadatke, a one doprinose dječjoj kreativnosti, motivaciji te uključenosti u sam proces nastave. Na taj će se način osvježiti nastava, koja se često smatra suhoparnom te će razviti kreativnu atmosferu. Stoga se u matematici mogu pronaći bajke u obliku zagonetke, priče koje će uvesti djecu u sadržaj, bajke koje objašnjavaju određeni sadržaj, bajke koje postavljaju pitanja te bajke koje provode šale (Posedi 2019).

U bajkama pronalazimo brojne likove i motive iz prirode. Bajka može biti nastavni sadržaj u predmetu Priroda i društvo. Biljke, životinje, mjeseci, godišnja doba, vrijeme, boje i mnogi drugi elementi česti su u bajkama, a tiču se spomenutog predmeta. U bajci se za prirodu kaže da je ona izvor inspiracije, mjesto gdje se čudesno događa, stoga djeca na vrlo maštovit i kreativan način mogu spojiti gradivo i bajku (Medić 2018).

3.2. Interpretacija bajke

Pri interpretaciji bajke učenici se obogaćuju estetski, spoznajno i emocionalno, a to je ujedno i najbitnija zadaća nastave književnosti (Lazzarich 2017 prema Musa, Šušić i Tokić 2015). U razrednoj nastavi, kvalitetnu interpretaciju nije jednostavno odraditi. Učenike treba pripremiti na samostalno estetsko vrednovanje bajke, ali i ostalih vrsta tekstova, stoga je učitelj jako važan u ovome dijelu te je na njemu velika odgovornost na koji način će djetetu približiti umjetničke riječi. Govoreći o interpretaciji bajke, učitelj treba voditi brigu o interesima, doživljajima te iskustvima učenika (Lazzarich 2017). Bitni elementi bajke koje interpretiramo su: fabula, likovi i događaji. Također, neizostavno je pri interpretaciji bajke osvrnuti se na elemente fantastike, to jest izmjenjivanje stvarnih i fantastičnih motiva (Rosandić 2005).

Kada je riječ o interpretaciji likova, malo je drugačija nego što to biva kod ostalih proznih djela jer se likovi prikazuju kao stvarni i nestvarni. Kod nestvarnih likova se pri interpretaciji zapažaju

posebni postupci: hiperboličnost i personifikacija. Osim toga, javljaju se likovi poput kraljeva, pastira ili careva, dakle socijalna struktura kod likova je specifična te govori o vjerovanjima, načinu života te povezanosti likova. Kako bi se socijalne razlike što više suzbile, u bajci se nailazi na česta preobraženja, primjerice siromašan dječak u cara. Ironija i hiperbola dio su bajke te je to jasno prikazano, stoga će car najčešće biti neinteligentan, dok će dječak sa sela pobijediti sve prepreke (Rosandić 2005).

3.3. Ustrojstvo sata bajke u razrednoj nastavi

Interpretacija bajke na satu Hrvatskog jezika ostvaruje se na sljedeći način:

1. priprema za čitanje teksta
2. čitanje teksta (interpretativno)
3. provjeravanje doživljaja
4. prepričavanje
5. analiza teksta/interpretacija
6. uopćavanje
7. pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje, stvaralački rad na tekstu, dramatizacija, ilustracija
8. zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće.

(Rosandić 2005: 480)

Na početku sata, poželjno je da učenici vode razgovor kako bi do izražaja došla njihova iskustva, spoznaje do kojih su došli ili doživljaji koje su stekli tijekom čitanja. Razgovor će biti u skladu s temom iz bajke, stoga se to uzima kao ishodište. Ovakvim se osmišljavanjem iskustava kod djece olakšava prijelaz u svijet koji bajka donosi, a izražava doživljaj straha, junački pothvat i sl. (Rosandić 2005).

Dodatan način za motivaciju učenika pri doživljavanju bajke jest metoda poticajne riječi. Ovom metodom učitelj čita jednu riječ na glas, a učenici nakon toga usmenim ili pismenim putem

iskazuju moguće asocijacije na tu riječ (npr. strah). Nadalje, dobra pripremna vježba može biti i vježba personificiranja, u kojemu je zadatak učenika da se postave u ulogu osobe iz bajke te opišu svoju preobrazbu. Isto tako, prije nego što se obrađuje bajka, učenici mogu za domaći zadatak pokušati personificirati svoju najdražu prirodnu pojavu, stoga se u pripremnoj fazi čitaju na glas sastavci koji govore o fantastičnom svijetu (Rosandić 2005).

Prije obrade i čitanja bajke, učenicima se može prikazati određena ilustracija (najkarakterističnija), a učenici razgovorom izražavaju svoje misli o tome, odnosno što vide na ilustraciji. Nakon toga se najavljuje tekst bajke. Pri opisu ilustracija poželjno je da učenici ne idu previše u detalje, već da iznose samo bitne podatke (Rosandić 2005).

Kada se u bajci kao likovi pojavljuju životinje, učenike se priprema za doživljavanje bajki trima metodama, a to su dijaloška metoda, metoda pokazivanja te metoda samostalnog izlaganja učenika. Kroz razgovor će se s učenicima obraditi karakteristike životinja, ponašanje te kakav je čovjekov odnos s njima. Pogodno je prikazati slike ili crteže životinja u njihovom realnom, prirodnom obliku ili karikiranom. Zadatak učenika je opisati crteže te izraziti osjećaje koje one bude u njima. Također, u uvodnoj fazi moguća su samostalna izlaganja koja su utemeljena prema osobnom iskustvu, ali i prema podacima iz enciklopedije ili ostalih izvora (Rosandić 2005).

U slučaju da se s učenicima obrađuje bajka koja sadrži natprirodna bića, potrebno je započeti razgovorom te kako su ih u ranom djetinjstvu doživljavali i zamišljali, a potom se ta iskustva nadopunjuju. Nakon toga se učenicima pobliže pojašnjavaju narodna vjerovanja te povezanost bajke s različitim narodnim vjerovanjem (Rosandić 2005).

Budući da je animirani film djeci veoma blizak, u pripremnoj fazi može se raspravljati o likovima iz filmova, zatim o njihovim karakteristikama, postupcima te za kraj najaviti svijet bajke gdje se također nalaze slični likovi poput onih iz animiranog filma (Rosandić 2005).

Kako bi čitanje bajke bilo moguće, učenicima treba objasniti nepoznate riječi, izraze i pojmove. U slučaju da će se čitati samo određeni dio bajke, a ne cjelina, tada će učitelj stvaralačkim prepričavanjem pročitati sadržaj do trenutka u razvoju radnje za koji se smatra da će biti predočen interpretativnim čitanjem. Ako su učenici imali zadatak da kod kuće pročitaju bajku, u ovoj se fazi provjerava njihovo doživljavanje, koje su im situacije preuzele pažnju kod čitanja, koji su im se likovi dopali i slično. Osim toga, učenici bi trebali obavljati predradnje u slučaju

takvog čitanja kod kuće (smišljati plan vezan uz kompoziciju bajke, uspostaviti red prema redoslijedu događaja što se iznose ispremiješano, odraditi klasifikaciju likova i slično) (Rosandić 2005).

Pripremna faza služi i rješavanju zadataka objektivnog tipa u kojemu su zahvaćeni najznačajniji likovi narodne bajke koje su učenici upoznali, stilski postupci ili određene situacije iz poznatih bajki. Ovakvim se zadacima utvrđuje pripremljenost učenika za primanje sljedećeg teksta. Kako bi motivacija za čitanje bila još bolja, učenicima se može postaviti film napravljen prema predlošku bajke, a njegova će analiza poslužiti kao dobra motivacija za bajku koja slijedi (Rosandić 2005).

Lazzarich (2017: 116) naglašava da se interpretativno čitanje treba odvijati bez prekidanja kako bi učenici održali koncentraciju za slušanje teksta od početka do kraja te će moći neprekidano uživati u tekstu. Također, zaključuje da „interpretativno čitanje nastaje iz težnje pojedinca da tekst umjetničkoga karaktera govorno oblikuje pred slušaocima na umjetnički način kao vlastiti doživljaj”. Nadalje, prema Rosandiću (2005) učitelj bi, prilikom čitanja, trebao stajati na istome mjestu cijelo vrijeme jer će na taj način također učenicima usmjeriti pozornost isključivo na tekst koji se obrađuje. Čitanke se ne otvaraju prilikom prvog čitanja upravo zbog jedinstvenog estetskog doživljaja. Osim klasičnog načina interpretativnog čitanja, moguće je slušati tekst bajke s ploče, vrpce, CD-a, zvučne čitanke i slično.

Kod svakog učenika se prilikom interpretativnog čitanja javlja određena reakcija. Doživljaji se provjeravaju usmeno ili pismeno. Koristeći dijalošku metodu, kod učenika se provjeravaju osjećaji, misli i asocijacije, dok se kod pismenog oblika osjećaji, asocijacije i predodžbe izražavaju navođenjem riječi, nizom riječi ili kraćim tekstom (Rosandić 2005).

Ovo je veoma bitan dio u interpretaciji određenog teksta, s obzirom da pomoću učeničkih komentara i objava učitelj uviđa koliko je dobro odradio prvi dio sata te što još može popraviti. Upravo zato pitanja poput njihova osobnog sviđanja teksta, osjećaja i raspoloženja treba što više poticati (Lazzarich 2017).

Nakon objave doživljaja, slijedi prepričavanje teksta bajke. Od funkcionalnih tipova prepričavanja mogu se odabrati: *prepričavanje koje je blisko tekstu*, a osim toga može biti i stvaralačko prepričavanje. Kod takvog se prepričavanje unose i mijenjaju podaci u bajci ili se

pak izostavlja neki događaj. Koristi se još i *sažeto prepričavanje*, *izborno* i *prepričavanje koje se veže uz ilustracije*. Sažeto prepričavanje temelji se na izostavljanju pojedinosti i uočavanje bitnoga. U takvom prepričavanju od učenika se može tražiti da u natuknicama izdvoji likove, vrijeme, mjesto i tijek radnje. Kod izbornog prepričavanja naglasak je na osobnom doživljaju bajke te se takvo prepričavanje odvija bez navođenja i smjernica. Posljednje prepričavanje, koje se veže uz ilustracije, pomaže djetetu da uz pomoć ilustracija prepriča priču koju su pročitali ili im je pročitana. Kod prepričavanja se može, osim navedenog, primijeniti kompozicijska shema u kojoj učenici koristeći shemu prate razvoj radnje. Prepričavanje pridonosi boljem razumijevanju bajke u cjelini, a osim toga učenici se osamostaljuju u govornom izražaju. Nakon ove faze, slijedi analiza teksta koja se usmjerava na interpretaciju veoma bitnih elemenata bajke (slika, likovi, ideja, stil i slično) (Rosandić 2005).

Analiza teksta (interpretacija) još se naziva i analitička faza, koja se na satu interpretacije bajke posvećuje središnjem problemu, točnije kompoziciji, likovima, ideji, stilu, jeziku te karakteristikama određene bajke. Kroz ovaj dio sata izmijenit će se brojne metode i postupci iz razloga da učenici budu što angažiraniji na satu. Jednu od najvažnijih uloga u ovoj fazi ima dijaloška metoda. Uz pomoć ove metode učenici imaju mogućnost izražavanja svojih opažanja o likovima i situacijama u kojima se nalaze, idejnim stavovima ili postupcima. Dakle, kod učenika je pokrenut njihov misaoni svijet, zapažanje te zaključivanje. Važno je naglasiti da je u primjeni dijaloške metode potrebno koristiti u što većoj mjeri problemska pitanja jer ona omogućuju da se učenike stavi pred problem te potiče spoznajnu radoznalost. Primjeri problemskih pitanja mogu biti sljedeći: „Postoji li sklad između carevićeve upornosti u traženju otete žene i mogućnosti ostvarivanja te želje?” ili „Otmica careve kćeri izazvala je zanimljivu pustolovinu. Kako se razvija ta pustolovina i čime je motivirana?” (Iz bajke *Baš Čelik*, Rosandić 2005: 483)

Metoda rada na tekstu najčešće se pojavljuje u kombinaciji s govornim metodama (dijaloška i monološka). Učenici svoje odgovore pronalaze u tekstu, odnosno citirat će potrebne rečenice u tekstu koje potvrđuju tezu. Moguće je najprije postaviti tezu, objasniti je, a potom i glasno citirati tekst. Dakle, metoda se kombinira s *glasnim izbornim čitanjem teksta* koje se javlja kod objašnjavanja stilskih postupaka. Najprije pronalaze odgovarajuću stilsku karakteristiku, zatim je imenuju i pojasne te glasno pročitaju. Zatim slijedi *tihom usmjerenom čitanjem*. Za početak se u sebi čita određeni tekst sa zadatkom te se nakon čitanja rješenje iznosi na glas (Rosandić 2005).

S ciljem da učenici što lakše odrade interpretativno čitanje nekog teksta, u analitičko fazi koriste se razni postupci koji to olakšavaju. To su: pripremne vježbe, ilustracije i pismeni zadaci. Pripremne vježbe zasnivaju se na produbljanju učeničkih doživljaja, koriste se radi razvijanja sposobnosti gdje učenici zamišljaju određene situacije iz teksta, govora (intenzitet, ton, tempo i sl.) i likova (postupci, izgled i sl.). Ilustracije su poželjne kako bi učenici mogli proširiti vizualni doživljaj te tako mogu zamisliti pojedine epizode nekog teksta. Ništa manje važni, pismeni zadaci, također se koriste u cilju detaljne analize teksta, a uključuju: odgovore na pitanja, objašnjavanje postupaka, popunjavanja karakterološke tablice te komentari o stilskoj i jezičnoj karakterizaciji teksta (Rosandić 2005).

Uopćavanje je faza u kojoj se sređuju rezultati dobiveni analizom. Stoga učenici prema uočenim elementima obavljaju generalizaciju i uopćavaju zaključke o pročitanoj bajci. Također, učenici usustavljaju sadržaje sukladno pojedinim kriterijima (elemente poput likova, kompozicije, stilske i jezične značajke, idejni svijet). Uopćavanjem učenici će reproducirati najvažnije zaključke o bajci i književne termine koje su usvojili čitajući bajku. Također, učenici koriste usmene i pismene oblike izražavanja, a to uključuje: odgovore na pitanja o bajci, recenzije, komentari, izlaganje učenika, rješavanje raznoraznih listića, rješavanje zadataka, nadopunjavanje rečenica i sl. (Rosandić 2005).

Kako bi učenici bili što bolje pripremljeni za interpretativno čitanje bajke koriste se prethodno opisani postupci, no primjenjuju se i neki drugi oblici koji će kod učenika razvijati i poticati osjećaj za izražavanje vrednota potaknutih pjesničkim jezikom. Primjerice ritam, intonacija rečenice, boje glasa, pauze, intenzitet govora i slično. Potrebno je svaku jedinicu teksta zasebno analizirati, stoga se tekst raščlanjuje na manje jedinice. Nakon izvršenih predradnji, učenici interpretativno čitaju tekst, a prilikom čitanja do izražaja dolazi emocionalna i logička izražajnost učeničkog govora te suživljenost sa situacijom i likom iz teksta. Zbog razvijanja navedenih osobina, obavlja se analiza nakon svake pročitane jedinice teksta (Rosandić 2005).

U ovoj se fazi također provodi dramatizacija teksta i čitanje po ulogama. Najčešće se provodi usmena dramatizacija, a njoj će prethoditi pismena dramatizacija. Kod ovakvog oblika rada učenici će prenositi tekst određene bajke u dramski oblik i to tako da se izdvajaju lica te dijaloško-monološke dionice, a u didaskalije se ubacuju oni elementi koji tumače događaje i

likove. Ovaj je tip zadataka stvaralački te se pomoću njega izražava sposobnost preoblikovanja nekog teksta (Rosandić 2005).

Kako bi interpretativno čitanje bilo potpuno, učenicima je poželjno zadati različite vrste zadataka, usmene i/ili pismene. Usmeni zadaci uključuju: interpretaciju likova iz bajke, prepričavanje teksta, samostalno prezentiranje fabule, izlaganje ideja iz bajke, usporedna karakterizacija likova i slično. Zatim, pismeni zadaci uključuju: sažeto prepričavanje, komentiranje elemenata (jezičnih i stilskih), odgovaranje na pitanja, pismeni plan kompozicije, karakterizacija likova (pismena) i ostali. Pomoću ovih zadataka učenici će dublje ući u interpretaciju teksta. Osim toga, učenici mogu biti inspirirani za pismeni sastavak u kojem će iskazati svoje doživljaje, opisati likove ili neočekivane susrete, a mogu i oblikovati određene epizode koje su utemeljene na preobrazbi i slično.

Osim klasičnih zadataka iz hrvatskog jezika, učenici za kod kuće mogu pripremiti likovni uradak u obliku samostalnog ilustriranja bajke, prikupljanja starijih izdanja bajki, pripremiti izložbu s najpoznatijim ilustracijama i izdanjima. Osim što potiče kreativnost, na taj bi se način učenici dodatno uključili u proučavanje bajke i njezinog izgleda (Rosandić 2005).

4. METODIČKI MODELI PRIMJENE BAJKI U NASTAVI

Lazzarich (2017) smatra da kada je riječ o kreativnoj interpretaciji ili poticanju čitanja kod učenika, od učitelja se očekuje da se pripremi na razne načine kako bi u tome bio što uspješniji. Učenici često čitanje smatraju zamornim, a trebalo bi biti opuštajuće, slobodno i zabavno. Ključno je promijeniti taj negativan dio kod učenika, a tada nastupaju učitelji. Lazzarich (2017) nadalje pojašnjava čitanje kao nešto što se treba doživljavati uzbudljivo, zanimljivo te pomalo izazovno, osim toga važno je učiteljsko znanje o materiji i pristupima koji dovode do poboljšavanja čitateljske kulture. Pri odabiru bajke za učenike, u obzir treba uzeti učeničke interese kako bi što više približili djelo učeniku. U cilju izbjegavanja monotonije, poželjno je koristiti različite pristupe književnim djelima, odnosno bajkama. Takvi se pristupi nazivaju suvremeni pristupi, a uz izraz suvremeno usko je vezan i pojam kreativnosti. Stoga se kod suvremenih pristupa u nastavi ne bi smjela kreativnost „gušiti”, već upravo suprotno, treba je što više poticati i stvarati na različite načine. Kreativni učenik razvija se iz kreativnog učitelja. Kreativnost se u nastavi interpretacije bajke često dovodi u pitanje jer učitelji „uspješnu” formulu primjenjuju na skoro svakom satu interpretacije, a time se kod učenika smanjuje kreativnost i motivacija. Zbog toga se svako književno djelo treba gledati posebno i na taj način mu pristupiti (Gabelica i Težak 2017). Postoji mnogo definicija kreativnosti, no uglavnom uključuju originalnost, motivaciju, sposobnost, kritičko mišljenje, proces i sl. (Somolanji i Bogner 2008). Također, kreativni pojedinac doživljava stvari na drugačiji. Značajke kreativnosti mogu se podijeliti u četiri glavne skupine, a to su: „stvaranje ideja, produbljivanje ideja, slušanje unutarnjeg glasa, otvorenost i hrabrost za istraživanje ideja.” (Gabelica i Težak 2017 prema Treffinger 2002).

U nastavku rada prikazuju se pet primjera metodičkih pristupa bajki u razrednoj nastavi koji se temelje upravo na suvremenim, kreativnim metodama i postupcima. Primjeri metoda i strategija su većinom preuzeti iz knjige *Kreativni pristup lektiri* (Gabelica i Težak 2019) koja sadrži raznovrsne aktivnosti koje mogu poslužiti učiteljima kao dobar primjer drugačijeg, točnije suvremenijeg načina pristupa bajci, ali i ostalim književnim djelima.

4.1. Metodički model interpretacije bajke „Kraljevna na zrnu graška” Hans Christian Andersen

Andersenova bajka, *Kraljevna na zrnu graška*, je prema Kurikulumu predviđena za 2. razred osnovne škole. Kratka je to bajka koja govori o princu koji je silno htio oženiti pravu princezu. Iako u bajci nema previše čarobnih zbivanja, sadrži sve potrebne elemente koji je čine bajkom, a to su princ, princeza i pouka koju šalje učenicima. Interpretacija je osmišljena kroz tri sata nastave Hrvatskog jezika. Motivacija i jedan dio interpretacije predviđeni su za prvi sat, drugi dio interpretacije i sinteza drugi sat te završni dio sata treći sat.

Metode rada i strategije poučavanja: metoda promatranja, zaključivanja, razmišljanja, čitanja, razgovora, crtanja, pisanja i demonstriranja

Socijalni oblici rada: frontalni, individualni, rad u paru, rad u skupini

Nastavna sredstva i pomagala: radni listići, bajka *Kraljevna na zrnu graška*, bilježnica, ploča, kreda

Odgojno-obrazovni ishodi:

OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/ čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.

OŠ HJ B.2.2. Učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju.

OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.

Unutarpredmetna korelacija:

OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja.

Međupredmetna korelacija:

OŠ GK C.2.1. Učenik na osnovu slušanja glazbe i aktivnog muziciranja prepoznaje različite uloge glazbe.

osr A.1.4. Razvija radne navike.

goo C.1.1. Sudjeluje u zajedničkom radu u razredu.

| | | |
|------------|----------------------------------|---|
| Uvodni dio | Doživljajno-spoznajna motivacija | Kako bi učenici bili motivirani za današnji sat, učitelj/ica je pripremila šifriranu poruku (Prilog 1) koju će učenici u paru probati odgonetnuti. Šifrirana poruka sadrži riječ <i>Centar za istraživanje bajke</i> , no iza svakog samoglasnika nalazi se slovo p. Par koji prvi odgonetne poruku, bira svoju skupinu koja će biti potrebna za nastavak sata. |
| Glavni dio | Najava i lokalizacija teksta | Učitelj/ica razgovara s učenicima o autoru bajke Hansu Christianu Andersenu. Znate li tko je Hans Christian Andersen? Možete li nabrojati neka njegova djela? U slučaju da učenici ne znaju odgovore na pitanja, učitelj/ica govori nekoliko važnih činjenica o autoru. |
| | Interpretativno čitanje | Učiteljica čita bajku, a učenici pažljivo slušaju. |
| | Emocionalno-intelektualna stanka | Nakon poslušane bajke, učenici imaju nekoliko sekundi stanke kako bi im se slegli dojmovi. |
| | Objava doživljaja | Kako vam se svidjela bajka Kraljevna na zrnu graška, Hansa Christiana Andersena? Postoji li neki dio u bajci koji niste razumjeli? Kakav ste kraj bajke očekivali? Je li vas iznenadio? |
| | Interpretacija | Učitelj/ica najavljuje rad u centrima, odnosno istraživanje bajke prema „postajama”. Učitelj/ica je prije sata namjestila stolove tako da svaka skupina može biti u isto vrijeme u jednom centru. Na svakome stolu se nalazi naziv centra i |

| | |
|---------|--|
| | <p>objašnjenje što u tom centru učenici trebaju napraviti. Prije početka ove aktivnosti, učiteljica dogovara s učenicima na koji će se način kretati centrima. Za svaki centar imaju deset minuta, a zatim prelaze u sljedeći centar i tako dok se svi učenici ne izmjene u postajama. Sve zadatke pišu u bilježnice za lektiru. Dok su učenici u svojim postajama i odrađuju zadatke učitelj/ica pušta glazbu za opuštanje te obilazi centre kako bi provjerila rade li svi učenici ono što im je zadano.</p> <p>Prva postaja se odnosi na redoslijed radnje i prepričavanje djela. Učenici imaju zadatak napisati u bilježnicu pravilan redoslijed događaja iz bajke (Prilog 2). Nakon što napišu redoslijed bajke, trebaju odrediti što se od danih rečenica za redoslijed bajke odnosi na uvod, zaplet, vrhunac, a što na rasplet.</p> <p>U drugoj postaji učenici trebaju nabrojati glavne i sporedne likove, vrijeme i mjesto radnje te napisati unutarnje i vanjske osobine koje se vežu uz lika princa, princeze i majke.</p> <p>U trećoj se postaji određuje pouka bajke. Točnije, učenici odgovaraju na pitanje što su sve naučili čitajući ovu bajku i na koji se to način može primijeniti u životu. Nakon što napišu pouku, učenici trebaju nacrtati svoju naslovnu stranicu bajke koju će zatim kasnije predstaviti razredu.</p> <p>Na posljednjoj postaji skupine trebaju smisliti svoju ideju o tome kako bi oni dokazali da je neka osoba princeza. Svaka skupina treba imati jednu zajedničku ideju zapisanu u bilježnici.</p> <p>Nakon što su skupine prošle kroz sve stanice, čitaju svoje odgovore, potom vraćaju klupe na svoja mjesta i čiste prostor kao što je bio na početku sata.</p> |
| Sinteza | <p>Učitelj/ica provjerava imaju li svi učenici zapisano u bilježnici za lektiru sve što su radili po centrima za istraživanje bajke. Nakon toga slijedi kratak razgovor:</p> <p><i>Kako znamo da je ovo bajka?</i></p> <p><i>Kako vi procjenjujete ljude? Po odjeći? Osobnosti?</i></p> <p><i>Zbog čega nas ova bajka uči da su svi ljudi jednaki i da se prema svima tako</i></p> |

| | | |
|-------------|------------------------|---|
| | | <i>trebamo ponašati?</i> |
| Završni dio | Samostalan rad učenika | S obzirom na to da je bajka veoma kratka i da likovi nisu detaljno opisani, učenici će osmisliti vlastite informacije o kraljevni, princu ili majci (Prilog 3). Svaki će red dobiti jednog lika. Nakon što završe s pisanjem, listiće lijepe u svoje bilježnice. Učitelj/ica provjerava pisanje informacija te privodi sat kraju. |

4.2. Metodički model interpretacije bajke „Pepeljuga” Charlesa Perraulta

Bajka Charlesa Perraulta, *Pepeljuga*, obrađuje se u 2. razredu osnovne škole. *Pepeljuga* u sebi sadrži mnogo podataka i čarobnih zbivanja. Bajka *Pepeljuga* djeci govori kako će uz strpljivost i dobru volju pronaći svoju sreću. Interpretacija je predviđena kroz četiri sata Hrvatskog jezika, odnosno dva blok sata. Prvi sat uključuje doživljajno-spoznajnu motivaciju, lokalizaciju teksta i interpretativno čitanje. Drugi dio sata odradit će se interpretacija djela, sinteza i samostalan rad učenika.

Metode rada i strategije poučavanja: metoda slušanja, heurističkog razgovora, rada na tekstu, pisanja, čitanja, razmišljanja, zaključivanja

Socijalni oblici rada: frontalni, individualni, rad u skupini

Nastavna sredstva i pomagala: čarobni štapić, kruna, cipelica, mala bundeva, omotnica s zagonetkom, PPT, slika autora, bilježnica

Odgojno-obrazovni ishodi:

OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.

OŠ HJ B.2.2. Učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju.

OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.

Unutarpredmetna korelacija:

OŠ HJ A.2.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.

Međupredmetna korelacija:

PID OŠ B.2.2.

Učenik zaključuje o promjenama u prirodi koje se događaju tijekom godišnjih doba.

osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.

Doživljajno-
spoznajna
motivacija

Prije sata učitelj/ica je donijela čarobni štapić, krunu, cipelicu i malu bundevu (Prilog 4). Predmeti su „sakriveni” po razredu. Učenici su podijeljeni u četiri podjednake skupine, ovisno o broju učenika, a svakoj je skupini dodijeljena omotnica. U omotnici se nalazi kratka zagonetka koju svaka skupina treba odgonetnuti (Prilog 5) da bi saznali što i gdje traže. Kada sve skupine pronađu traženi predmet, odgovaraju na pitanja o predmetu. Ako je potrebno, učitelj/ica pomaže u rješavanju zagonetka, zatim se priprema za sljedeću fazu sata.

Prva skupina

Zagonetka: *Što je to tanko, izrađeno od drva, stane u ruku, a često izvodi magiju?*

Rješenje: Čarobni štapić

Pitanja: *Tko nosi ovaj predmet u ruci? Ostvaruju li čarobni štapići želje? Mogu li pretvoriti predmet u ljude? Susrećemo li to u pričama?*

Druga skupina

Zagonetka: *Mjesto joj je na glavi, zlatne ili srebrne je boje, a nalazi se tamo gdje je nitko ne može vidjeti ni taknuti.*

Rješenje: Kruna

Pitanja: *Tko nosi krunu u bajkama? Mislite li da će se u ovoj bajci pojaviti?*

Treća skupina

Zagonetka: *Koji predmet koristimo kako bismo pokrili i čuvali stopalo? Pronađi ga na mjestu s istim predmetima.*

Rješenje: Cipelica

Pitanja: *Tko nosi cipelice u bajkama? Što mislite gdje je druga cipelica?*

Četvrta skupina

Zagonetka: *To je povrće većinom narančaste boje, a može biti još žute, zelene i smeđe. Istog je oblika, ali ne i veličine poput jabuke te je nalazimo samo u jesen.*

Rješenje: Bundeva

Što biste mogli učiniti s bundevom? Možete li je pretvoriti u nešto korisno? Kada se koriste bundeve?

Nakon što su svi predmeti pronađeni te su svi učenici odgovorili na nekoliko pitanja, zajednički iznose ideje o tome što bi se u bajci moglo zbivati.

| | | |
|------------|-----------------------------------|--|
| Glavni dio | Najava i lokalizacija teksta | U slučaju da učenici nisu pogodili naziv bajke, predstavljena je bajka Pepeljuga. Također, na PPT (Prilog 6) se prikazuje slika autora, Charlesa Perraulta s najbitnijim činjenicama o njemu te slijedi kratko predstavljanje. Kako bi učenici što pažljivije slušali, imaju zadatak zatvoriti oči te se opustiti uz bajku koju slušaju. |
| | Interpretativno čitanje | Najavljeno je čitanje bajke, ali na malo drugačiji način. Učenici će poslušati Pepeljugu, koju je interpretirao <i>Nikša Marinović</i> . Udobno se smještaju i slušaju bajku u trajanju od 15 minuta. |
| | Emocionalno-intelektualna stanika | Učenicima je potrebno dati nekoliko sekundi nakon poslušane bajke, kako bi oblikovali svoje misli vezane uz Pepeljugu. |
| | Objava doživljaja | Nakon stanke, učenici argumentirano, bez nametanja, odgovaraju na sljedeća pitanja: Kako vam se svidjela bajka? Ako je, zašto? Što vam se u bajci posebno svidjelo? Ako nije, što vam se nije svidjelo? Kako vam se svidio ovakav način slušanja bajke? |
| | Interpretacija | U ovom dijelu učenici će uz pomoć pronađenih predmeta prepričati onaj dio u bajci u kojem se spominju pronađeni predmet. Učenici najprije trebaju odrediti redosljed kojim se predmeti u bajci pojavljuju, a zatim jedan učenik iz svake skupine prepriča ključan događaj vezan uz predmet. U slučaju da jedan učenik zapne, drugi učenik nastavi. Učenici odgovaraju na sljedeća pitanja vezana uz bajku koju su prethodno poslušali i zajednički prepričali: <i>Koji se likovi javljaju?</i> <i>Gdje se odvija radnja?</i> <i>Po čemu se Pepeljuga razlikovala od svojih sestara?</i> <i>Kako se maćeha ponašala prema Pepeljugi?</i> |

| | | |
|-------------|------------------------|---|
| | | <p><i>Tko je Pepeljugi dodijelio takvo ime?</i></p> <p><i>Kako je otac reagirao na maćehino ponašanje prema Pepeljugi? Po čemu to zaključuješ?</i></p> <p><i>Kako je Pepeljuga uspjela otići na bal?</i></p> <p><i>Kada je Pepeljuga trebala stići kući?</i></p> <p><i>Kako je kraljević saznao koju će djevojku izabrati?</i></p> <p><i>Kako su se sestre ponašale prema Pepeljugi nakon što su saznale da će se udati za kraljevića?</i></p> <p><i>Što su sestre mogle naučiti od Pepeljuge?</i></p> |
| | Sinteza | <p>Učenici su već upoznati s bajkom, no kratkim pitanjima ih se na to prisjeća:</p> <p><i>Znate li reći kako se zove ovakva vrsta priče?</i></p> <p><i>Po čemu to prepoznajete?</i></p> <p><i>Može li netko reći što se u ovoj bajci nestvarno dogodilo?</i></p> <p>Nakon interpretativnih pitanja, učenici otvaraju bilježnice te pišu u njih ono što učitelj/ica zapiše na ploču (likovi, mjesto, vrijeme, osobine, pouka). Zatim razgovaraju o tome kako mogu poruku bajke povezati sa svojim iskustvom:</p> <p><i>Koje je tvoje razmišljanje o ponašanju sestara prema Pepeljugi?</i></p> <p><i>Jeste li se ikada posvađali sa nekim od svojih ukućana?</i></p> <p><i>Kako ste postupili u toj situaciji?</i></p> |
| Završni dio | Samostalan rad učenika | <p>Za kraj sata slijedi zadatak <i>Što bi bilo kad bi bilo?</i> Učenici trebaju osmisliti priču u kojoj Princ nije odlučio potražiti Pepeljugu kao što je to učinio u priči, već je to učinio na novi, moderan način (sms, email, pošta, društvene mreže i sl.) kao što bi to bilo danas. Kada učenici dovrše zadatak, po želji čitaju svoje uratke. U slučaju da ne stignu zadatak dovršiti na satu, dovršavaju ga kod kuće.</p> |

4.3. Metodički model interpretacije bajke „Ružno pače” Hansa Christiana Andersena

Andersenova bajka *Ružno pače* interpretira se u 2. razredu osnovne škole. Bajka prenosi učenicima veoma snažnu i bitnu pouku o toleranciji i prihvaćanju drugačijeg. Interpretacija je predviđena u okviru četiri sata, odnosno dva blok sata. Motivacija, lokalizacija, interpretativno čitanje i interpretacija se obrađuju u prva dva sata, dok se u druga dva sata obrađuje sinteza i samostalan rad učenika.

Metode rada i strategije poučavanja: metoda čitanja i rada na tekstu, heurističkog razgovora, pisanja, razmišljanja, zaključivanja, predviđanja, oblikovanja, dramatizacije, promatranja

Socijalni oblici rada: frontalni, individualni, rad u skupini

Nastavna sredstva i pomagala: baloni, ploča, kreda, bajka *Ružno pače*, PPT, računalo/mobitel/tablet, Padlet, plakat, papirići, selotejp, škare, štapići, tkanina

Odgojno-obrazovni ishodi:

OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.

OŠ HJ B.2.2. Učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju.

Unutarpredmetna korelacija:

OŠ HJ A.2.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.

Međupredmetna korelacija:

PID OŠ B.2.2. Učenik zaključuje o promjenama u prirodi koje se događaju tijekom godišnjih doba.

goo C.1.1. Sudjeluje u zajedničkom radu u razredu.

ikt A.1.2. Učenik se uz učiteljevu pomoć služi odabranim uređajima i programima.

| | | |
|------------|----------------------------------|---|
| Uvodni dio | Doživljajno-spoznajna motivacija | <p>Za zadatak koji slijedi učenici staju u krug, a zatim trebaju zatvoriti oči i ispružiti jednu ruku u koju će im učitelj/ica dodati balon (Prilog 7). Baloni su crvene, žute, zelene ili plave boje. Samo dva učenika dobit će balon različite boje, odnosno narančaste ili ljubičaste. Zadatak svih učenika je što brže pronaći učenike s jednakom bojom balona, no ne smiju razgovarati, već je sporazumijevanje dozvoljeno samo pokretima. Kada se svi učenici poslože u svoje skupine, osim dva učenika, slijedi razgovor:</p> <p><i>Po čemu se učenici bez skupine razlikuju od ostalih?</i></p> <p><i>Osim po boji balona, po čemu se još razlikuju?</i></p> <p>Pitanje za učenike koji nisu pripadali niti jednoj skupini: <i>Kako ste se osjećali kada ste shvatili da vi nemate pripadajuću skupinu?</i></p> <p>Pitanje za ostale učenike: <i>Biste li se i vi jednako osjećali?</i></p> |
| Glavni dio | Najava i lokalizacija teksta | <p>Najavljena je priča o životinji koja je također imala drugačiju „boju” te je zbog toga bila odbačena. S obzirom na likove, slijedi pitanje:</p> <p><i>Jeste li ikada vidjeli patke uživo? Jesu li bile sve iste boje?</i></p> <p>Ako se učenici do tada nisu susreli s bajkama Hansa Christiana Andersena, PPT služi tome (Prilog 8). Prikazuje se njegova slika, a zatim i nekoliko kratkih zanimljivosti o njemu.</p> <p>Učenici nemaju otvorenu bajku, već je zadatak najprije samo poslušati.</p> |
| | Interpretativno čitanje | <p>Slijedi interpretativno čitanje, koje će se ovog puta odraditi u dijelovima i uz pomoć metode predviđanja. Tekst je prethodno podijeljen u tri dijela, a od učenika se traži da nakon svakog djela pokušaju predvidjeti što će se dalje dogoditi. Predviđanje će učenike motivirati da pažljivo poslušaju jesu li bili u pravu ili ne.</p> |

| | |
|----------------------------------|---|
| Emocionalno-intelektualna stanka | Nakon čitanja, učenicima je omogućeno veoma kratko vrijeme (pola minute) da razmisle o bajci te oblikuju svoje misli i dojmove o onome što su čuli. |
| Objava doživljaja | <p>Učenici objavljuju svoje doživljaje, onako kako su sami doživjeli bajku te odgovaraju na postavljena pitanja:</p> <p>Kako vam se svidjela bajka Ružno pače?</p> <p>Po čemu je bajka povezana s igrom na početku sata?</p> |
| Interpretacija | <p>Slijedi čitanje bajke, a to će učiniti na način da zajednički čitaju bajku. Bajka <i>Ružno pače</i> ima više događaja, nakon određenog trenutka čitanje staje te se ukratko prepričava što se do tog trenutka desilo. Na taj će način učenici lakše pratiti događaje i sam slijed bajke. Prilikom čitanja, trebaju podcrtati riječi koje su im nepoznate kako bi se na kraju čitanja objasnile.</p> <p>Nakon čitanja, učitelj/ica dijeli učenike u tri skupine. U svakoj skupini treba biti jedan mobitel, tablet ili računalo, ovisno što im je dostupno. Učenici se uz pomoć QR koda ili linka uključuje u aplikaciju <i>Padlet</i> (Prilog 9). Na aplikaciji su postavljena različita pitanja svakoj skupini te je njihov zadatak dopisati odgovore na odgovarajuća mjesta. Odgovori su vidljivi svima na platnu, ali i na njihovim uređajima. Za to vrijeme učitelj/ica pomaže ukoliko im je pomoć potrebna te nadzire rade li svi učenici svoj zadatak. Nakon što svaka skupina riješi svoja pitanja, odgovore čitaju na glas te ih zajednički komentiraju, a učitelj/ica po potrebi postavlja dodatna potpitanja i pitanja.</p> <p>Dodatna pitanja:</p> <p><i>Zna li netko ponoviti ime autora ove bajke?</i></p> <p><i>Koja je tema ove bajke?</i></p> <p><i>Po čemu je pače shvatilo da nije lijepo poput ostalih pačića iako se nikada prije nije vidjelo u ogledalu?</i></p> |

| | |
|---------|---|
| | <p><i>Što je pače učinilo kada je shvatilo da ga nitko ne prihvaća drugačijeg?</i></p> <p><i>Koje je godišnje doba bilo kad je Ružno pače ugledao jato ptica koje nikada do sada nije vidio?</i></p> <p><i>Što se dogodilo kasnije, na proljeće?</i></p> <p><i>Na koji način je pače shvatilo da je labud?</i></p> <p><i>Opiši pače kao labuda.</i></p> <p><i>Kako su se ljudi i ostali labudovi ponašali prema pačetu nakon što je izrastao u labuda?</i></p> <p><i>Smatraš li da je u redu prosuđivati ljude na temelju izgleda?</i></p> <p><i>Što misliš da je važno pri prosuđivanju neke osobe? Objasni.</i></p> <p><i>Koja je pouka ove bajke?</i></p> <p>Učenicima je linkom ponuđen film na Padletu <i>Ružno pače</i> kojeg mogu pogledati kod kuće, ako to žele.</p> |
| Sinteza | <p>Učenici u ovoj fazi otvaraju svoje bilježnice te pišu najvažnije podatke o bajci (likovi, osobine, vrijeme radnje, odnosno godišnja doba koja se javljaju te mjesta radnje, a na kraju i pouku).</p> <p>Učitelj/ica zatim daje učenicima plakat na kojemu u sredini piše TOLERANCIJA. Svaki učenik će dobiti papirić na kojemu će zapisati svoju ideju što ta riječ za njega predstavlja. Zatim će taj isti papirić i zalijepiti na plakat. Također, Međunarodni dan tolerancije obilježava se 16.11., stoga bi se bajka interpretirala u okviru toga dana. Nakon što svaki učenik zapiše svoju ideju, učitelj/ica postavlja nekoliko pitanja te zajednički dolaze do odgovora. Plakat se nakon sata lijepi na zid razreda i služi učenicima da ih svakodnevno podsjeti važnosti tolerancije.</p> <p>Pitanja za učenike:</p> <p><i>Želi li netko reći na glas svoju ideju riječi tolerancija? Kada se služimo njome?</i></p> |

| | | |
|-------------|------------------------|---|
| | | <i>Mislite li da su braća pačići bili tolerantni prema pačetu? Kako se ponašaju tolerantni učenici? Po čemu se vi razlikujete jedni od drugih? Kako biste se ponašali da u razred dođe novi učenik iz druge zemlje, točnije da priča drugi jezik, ima drugu boju kose ili kože?</i> |
| Završni dio | Samostalan rad učenika | U ovome dijelu sata učenici su podijeljeni u 3 skupine. Svaka skupina pripada jednom dijelu bajke (uvodni, središnji i završni dio). Zadatak učenika je izraditi jednostavne plošne likove od papira, ali samo one likove koji se u njihovom djelu bajke spominju. Učitelj/ica je pripremila papir, štapić na koji će se lik zalijepiti i selotejp. Nakon što izrade svoje likove, svaka će skupina navesti one likove koji se javljaju u tom djelu bajke, a zatim će pokušati odglumiti jedan ulomak iz njihovog djela bajke uz pomoć svojih izrađenih likova. Kako bi doživljaj bio još veći, učitelj/ica postavlja jednoboju tkaninu na jedan stol na kojemu će se bajka odvijati. |

4.4. Metodički model interpretacije bajke „Mala Vila”

Narodna bajka Mala Vila može se interpretirati u 3. ili 4. razredu. Kratka je to bajka koja djeci poručuje da treba znati cijeniti ono što imamo, dok ne postane prekasno. Interpretacija bajke trajat će tri školska sata. Prvi sat će obuhvatiti motivaciju, lokalizaciju i interpretativno čitanje, drugi sat interpretaciju i sintezu te će se posljednji, samostalni zadatak učenika odraditi treći sat.

Metode rada i strategije poučavanja: metoda čitanja, heurističkog razgovora, pisanja, rada na tekstu, slušanja, pisanja, razmišljanja

Socijalni oblici rada: frontalni, individualni, rad u skupini, rad u paru

Nastavna sredstva i pomagala: ploča, kreda, bajka *Mala vila*, računalo, slike, bilježnice, listić, mobitel/tablet

Odgojno-obrazovni ishodi:

OŠ HJ A.3.2. Učenik sluša tekst i prepričava sadržaj poslušanoga teksta.

OŠ HJ A.3.3. Učenik čita tekst i pronalazi važne podatke u tekstu.

OŠ HJ B.3.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.

Unutarpredmetna korelacija:

OŠ HJ A.3.2. Učenik sluša tekst i prepričava sadržaj poslušanoga teksta.

Međupredmetna korelacija:

PID OŠ B.3.1. Učenik raspravlja o važnosti odgovornoga odnosa prema sebi, drugima i prirodi.

OŠ GK C.3.1. Učenik na osnovu slušanja glazbe i aktivnog muziciranja prepoznaje različite uloge glazbe.

uku A.2.3. Kreativno mišljenje

Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema.

ikt A.2.3. Učenik se odgovorno i sigurno koristi programima i uređajima.

| | | |
|------------|----------------------------------|---|
| Uvodni dio | Doživljajno-spoznajna motivacija | <p>Na početku sata, učitelj/ica govori učenicima da zatvore oči i zamisle čarobnu vilu. U isto vrijeme učitelj/ica pušta skladbu <i>Ples šećerne vile</i> (Prilog 10), koju je skladao Petar Iljič Čajkovski. Nakon nekoliko minuta, učenici otvaraju oči, zatim zajedno s učiteljicom/učiteljem vode razgovor o svojim vilama.</p> <p><i>Kako vam se skladba svidjela?</i></p> <p><i>Na što vas podsjeća?</i></p> <p><i>Zna li netko naziv ove skladbe?</i> Ako učenici ne znaju odgovor na ovo pitanje, učitelj/ica govori naziv skladatelja i pokazuje njegovu sliku.</p> <p><i>Vjerujete li da one postoje?</i></p> <p><i>Kako izgleda vaša vila?</i></p> <p><i>Kakve je visine? Kakve je osobnosti? Ostvaruje li želje? Druži li se jedino s drugim vilama ili i s običnim ljudima?</i></p> <p><i>Je li vaša vila možda zaljubljena?</i></p> <p><i>Možete li pretpostaviti o čemu govori bajka koja slijedi?</i></p> |
| Glavni | Najava i lokalizacija teksta | Nakon što su učenici iznijeli svoje ideje naslova bajke, učitelj/ica govori pravi naslov bajke, a učenici se ugodno smještaju i slušaju bajku <i>Mala vila</i> . |
| | Interpretativno čitanje | Učitelj/ica interpretativno čita bajku <i>Mala vila</i> , a učenici pažljivo slušaju. |
| | Emocionalno-intelektualna stanka | Slijedi kratka stanka u kojoj učenici razmišljaju o onome što su upravo čuli i time stvaraju svoje prve dojmove. |
| | Objava doživljaja | <p>Učenici argumentirano objavljuju svoje doživljaje.</p> <p>Što mislite o narodnoj bajci <i>Mala vila</i> nakon što se je poslušali?</p> <p>Koji vas je dio najviše iznenadio? Zbog čega?</p> |

| | |
|----------------|--|
| | Po čemu su slične vaša vila s početka sata i Mala vila? |
| Interpretacija | <p>Učenici u ovom dijelu otvaraju bajku. Tijekom čitanja trebaju obratiti pozornost na nepoznate riječi, zatim se te riječi nakon čitanja i objašnjavaju.</p> <p>Nakon čitanja učitelj/ica dijeli učenike u četiri skupine. Svakoj je skupini dodijeljena jedna slika iz bajke (Prilog 11). Svaka skupina treba zapisati pet pitanja o bajci, a koja se tiču i same slike. Dakle, pitanja su vezana uz dio bajke koji je prikazan na slici. Nakon što učenici zapišu pitanja učitelj/ica uzima slike te ih postavlja na ploču. Njihov je zadatak kronološki poredati slike, tako da skupina koja smatra da je njihova slika prva koja se javlja u bajci, dolazi pred ploču, ukratko govori što se u tom dijelu dogodilo, a zatim postavlja pitanja ostatku razreda. Nakon prve skupine dolazi sljedeća skupina i tako do zadnje slike, odnosno skupine.</p> <p>Ako učenici ne postavje neka od navedenih pitanja, učitelj/ica ih postavlja:</p> <p><i>Gdje je kraljević živio?</i></p> <p><i>Kada je kraljević susreo Malu vilu?</i></p> <p><i>Kako je Mala vila izgledala kada je prvi put susrela kraljevića?</i></p> <p><i>Na koji je način prvi put nestala?</i></p> <p><i>Kako je kraljević drugi dan pronašao Malu vilu?</i></p> <p><i>Kada je Mala vila počela rasti?</i></p> <p><i>Kada je vila narasla iste visine poput kraljevića?</i></p> <p><i>Što je vila zahtijevala od kraljevića kako bi se njime udala?</i></p> <p><i>Što se dogodilo između kraljevića i vile nakon sedam godina?</i></p> <p><i>Zbog čega se vila počela opet smanjivati?</i></p> <p><i>Po čemu se vila razlikovala od crvenokose djevojke?</i></p> |

| | | |
|-------------|------------------------|--|
| | | <p><i>Kakva je crvenokosa djevojka?</i></p> <p><i>Što se s likovima na kraju bajke dogodilo?</i></p> <p><i>U čemu je kraljević pogriješio?</i></p> <p><i>Što je kraljević na kraju shvatio?</i></p> <p><i>Kako se vila osjećala?</i></p> <p><i>Smatraš li da je važnija vanjska ljepota koja nije popraćena dobrotom ili ona istinska ljepota koja je vidljiva u dobroj osobnosti? Što kraljević misli o tome?</i></p> |
| | Sinteza | <p><i>Koje osobine najviše cijenite kod ljudi?</i></p> <p><i>Mislite li da treba cijeniti ljude kojima smo okruženi, a koji su dobri prema nama?</i></p> <p><i>Što se dogodilo ako ste nekome dali obećanje koje ne možete ispuniti? Mislite li da je to u redu?</i></p> <p>Učenici otvaraju svoje bilježnice i zapisuju bitne stavke vezane uz bajku (likovi, vrijeme i mjesto radnje, osobine, pouka).</p> |
| Završni dio | Samostalan rad učenika | <p>Učenici će za kraj sata odigrati kviz kahoot (Prilog 12) kako bi provjerili svoje znanje o bajci. Svaki učenik će se uz pomoć mobitela ili tableta uključiti u kviz uz pomoć koda koji je napisan na ploči. U slučaju da netko od učenika nema mobitel, može igrati u paru s učenikom koji ima. Učitelj/ica čita pitanja, a učenici u što kraćem vremenu pokušaju odgovoriti na njega. Na kraju kviza, proglašava se prvo, drugo i treće mjesto.</p> <p>Za kraj, učenici su dobili listić na kojemu ocijeniti bajku (Prilog 13), a potom će na taj listić napisati kratak sažetak bajke i zalijepiti u bilježnicu. Sažetak ne smije biti kraći od pola stranice. Na slijedećem satu učenici čitaju svoje sažetke.</p> |

4.4. Metodički model interpretacije bajke „Akiko”

Akiko je narodna bajka iz Japana, a govori o djevojčici koja je pažljivo gledala kako prepoznati one dobre, prave ljude. Bajka se može interpretirati s učenicima 4. razreda, a predviđeno vrijeme je tri školska sata. U prva dva sata će se obraditi motivacija, lokalizacija, interpretativno čitanje, interpretacija, dok će zadnji sat biti smišljen za sintezu i samostalan rad učenika.

Metode rada i strategije poučavanja: metoda čitanja, slušanja, razgovora, pisanja, rada na tekstu, razmišljanja

Socijalni oblici rada: frontalni, individualni, rad u paru

Nastavna sredstva i pomagala: papir, olovka, škare, bajka *Akiko*, čarobne stolice, bilježnica, papir

Odgojno-obrazovni ishodi:

OŠ HJ B.4.2. Učenik čita književni tekst i objašnjava obilježja književnoga teksta.

OŠ HJ B.4.4. Učenik se stvaralački izražava potaknut književnim tekstom, iskustvima i doživljajima

Unutarpredmetna korelacija:

OŠ HJ A.4.5. Učenik oblikuje tekst primjenjujući znanja o imenicama, glagolima i pridjevima uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.

Međupredmetna korelacija:

PID OŠ C.2.1. Učenik uspoređuje ulogu i utjecaj pojedinca i zajednice na razvoj identiteta te promišlja o važnosti očuvanja baštine.

osr A.2.4. Razvija radne navike.

| | | |
|------------|----------------------------------|---|
| Uvodni dio | Doživljajno-spoznajna motivacija | <p>Sat započinje razgovorom: <i>Biste li voljeli imati neku moć? Koja je to moć? Zamislite sada da imate moć vidjeti u svakoj osobi nešto dobro. To ćemo pokušati i napraviti.</i></p> <p>Svaki par u klupi ispred sebe ima jedan papir, olovku i škare. Zadatak svakog para je uz pomoć papira i ostalog pribora izraditi svoje trepavice. Trepavice će učenicima služiti da u svakoj osobi vide barem jednu pozitivnu osobinu. Nakon što učenici izrade svoje trepavice, svaki će par jedan drugome izreći pozitivnu osobinu koju vidi kroz svoje trepavice.</p> |
| | Najava i lokalizacija teksta | <i>Sada ćete čuti priču u kojoj se jedna djevojka pronašla u sličnoj situaciji kao i vi te je mogla vidjeti dobro, ali i loše u ljudima. Ugodno se smjestite i poslušajte bajku Akiko.</i> |
| Glavni dio | Interpretativno čitanje | Slijedi interpretativno čitanje bajke. Prije raspleta bajke, učitelj/ica na trenutak zastane, a učenici daju svoje ideje o završetku bajke. |
| | Emocionalno-intelektualna stanka | Učenici stvaraju dojam o bajci koju su upravo čuli. |
| | Objava doživljaja | <p>Kako vam se svidjela bajka Akiko?</p> <p>Koji dio vas je posebno iznenadio? Zašto?</p> <p>Uz pomoć čega je Akiko prepoznala dobre i loše ljude?</p> |
| | Interpretacija | <p>Učenicima su podijeljene uloge koje se javljaju u bajci: djevojčica Akiko, otac, maćeha, gostioničar, vuk i ugljenar. Slijedi čitanje bajke prema ulogama, a ostali učenici prate i podcrtavaju nepoznate riječi ukoliko ih ima.</p> <p>Nakon čitanja bajke, učenici kojima je uloga dodijeljena sjedaju u <i>Čarobne stolice</i> i time postaju likovi iz bajke. Stolice su postavljene ispred ploče kako bi ih ostali učenici dobro čuli i vidjeli. Zadatak učenika u Čarobnim stolicama je odgovarati na postavljena pitanja. Uloge se izmjenjuju dva puta, a pitanja postavljaju učitelj/ica i</p> |

| | |
|---------|--|
| | <p>učenici. Prvi krug pitanja postavlja učitelj/ica kako bi učenici dobili odgovore na važna pitanja o bajci, a u drugom krugu pitanja postavljaju učenici, no važno je da se ne ponavljaju.</p> <p>Pitanja koja postavlja učitelj/ica:</p> <p><i>Gdje se odvija bajka Akiko?</i></p> <p><i>Što bi otac rekao koje osobine se vežu uz Akiko?</i></p> <p><i>Kada je nova supruga postala član obitelji?</i></p> <p><i>Kako se supruga ponašala prema Akiko?</i></p> <p><i>Na koji se način Akiko nosila s maćehinim ponašanjem?</i></p> <p><i>Zbog čega je otac izbacio Akiko na ulicu? Što je Akiko tada učinila?</i></p> <p><i>Gostioničar neka prepriča situaciju s Akiko.</i></p> <p><i>Zašto je Akiko potrčala u šumu?</i></p> <p><i>Koga je Akiko srela u šumi?</i></p> <p><i>Zašto je vuk izabrao baš Akiko?</i></p> <p><i>Što je sve vidjela Akiko kada je stavila vučje trepavice?</i></p> <p><i>Kako je djevojčica znala da je ugljenar dobar čovjek?</i></p> <p><i>Zbog čega je ugljenaru posao u gostionici procvjetao?</i></p> <p>Pitanja za ostale učenike: <i>Kako saznajete da je Akiko bila velikodušna? Na koji je način Akiko ponovno srela svoga oca? Je li prihvatila oca natrag u svoj život?</i></p> <p><i>Što je vuk savjetovao djevojčici?</i></p> <p>Pitanja za ostale učenike: <i>Kako to možeš primijeniti u svojem životu?</i></p> |
| Sinteza | <p>Nakon interpretacije, učenici vraćaju stolice na mjesto, a zatim povezuju bajku s vlastitim iskustvima.</p> |

| | | |
|-------------|------------------------|---|
| | | <p><i>Jeste li se ikada našli u situaciji da niste vjerovali sebi, već ste poslušali ono što vam netko drugi kaže?</i></p> <p><i>Što ako se zbog toga pogriješili?</i></p> <p><i>Što ste iz toga naučili?</i></p> <p>Ponavljaju događaje, likove i pripovjedne tehnike, zatim zapisuju u svoje bilježnice osnovne</p> |
| Završni dio | Samostalan rad učenika | <p>Učenici će za kraj pisati pismo Akiko. Svaki je učenik dobio papir (Prilog 14) na kojemu piše početak pisma: <i>Draga Akiko, vjerujem da ti nije lako oprostiti ocu i primiti ga natrag u svoju kuću, ali...</i></p> <p>Nakon što učenici napišu pismo, po želji čitaju vlastite uratke.</p> |

Zaključak

Cilj rada bio je najprije pobliže upoznati bajku, a nakon toga interpretirati nekoliko bajki suvremenim pristupom. Na temelju teorijskog djela, može se zaključiti kako je bajka prisutna i često korištena književna vrsta u Hrvatskom jeziku, ali i u korelaciji s ostalim predmetima. S bajkom se susrećemo od najranije dobi, a kroz put odrastanja ostavlja velike tragove i uči mnogočemu. Ističe se važnost bajke u razrednoj nastavi te na koje sve načine bajka može pomoći djeci. Bajke uče djecu od najranije dobi kako se suočiti s nedaćama i tjeskobom, a učitelj/ica treba pronaći bajku koja odgovara dječjoj dobi, a zatim je i pobliže objasniti. Također, od velike važnosti je i učiteljev pristup bajci, odnosno kreativnost i znanje kojim se koriste u interpretaciji. Učitelj odlučuje koliko će i na koji način uključiti bajku u nastavu, no ako će djeca biti motivirana za književna djela, odnosno bajke, potrebno je nešto u pristupu promijeniti. U tom slučaju tradicionalan pristup treba osuvremeniti novijim metodama, pristupima i strategijama. U interpretaciji bajke postoje razni načini korištenja suvremenih metoda, a u današnje vrijeme uvelike pomaže i tehnologija. Djeca sve ranije počinju koristiti tehnologiju, a na kreativnom učitelju je da to iskoristi na koristan način i uključi u proces nastave ono što im je već poznato. S obzirom na to da je novijoj generaciji učenika, točnije djeci digitalnog doba, sve teže sjediti i slušati, neophodno je uvesti nešto drugačije i njima zanimljivije, a suvremenih metoda ima mnogo. Potrebe djece se s vremenom mijenjaju, što znači da učitelji trebaju biti u korak s time i biti spremni na promjene.

U radu se, osim teorijskog djela, pokazuju primjeri metodičkih modela utemeljenih na spomenutim suvremenim, kreativnim pristupima gdje se opisuju aktivnosti koji će interpretaciju bajke učiniti zanimljivijom i dinamičnijom. Suvremenim metodama detaljno su prikazane bajke Hans Christian Andersen: *Kraljevna na zrnu graška*, *Ružno pače*, Charles Perrault: *Pepeljuga*, zatim dvije narodne bajke *Mala Vila* i *Akiko*. Bajke su interpretirane pomoću drugačijih i kreativnijih metoda koje potiču aktivnost učenika i suradnju s drugim učenicima čime postaju motivirani sudionici nastave. Nadalje, suvremena nastava pružit će učitelju veće zadovoljstvo, motivaciju, sudjelovanje i interes učenika te bolju razrednu klimu.

LITERATURA

1. Bettelheim, B. (2000). *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić
2. Bistrić, M., Ivon, K. (2019). Teorijski pristupi i recepcijski učinci bajki. *Acta Iadertina*, 16, 131-134.
3. Biti, V. (2000). *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska
4. Crnković, M. (1984). *Dječja književnost. Priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga
5. Crnković, M. (1990). *Dječja književnost. Priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga
6. Crnković, M. Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje
7. Diklić, Z. Zalar, I. (1980). *Čitanka iz dječje književnosti (s prikazom najznačajnijih vrsta)*. Zagreb: Školska knjiga
8. Gabelica, M. i Težak, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
9. Hameršak, M. (2011). *Pričalice. O povijesti djetinjstva i bajke*. Zagreb: Algoritam
10. Hameršak, M. Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
11. Huzjak, M. (2001). Korelacija u nastavi: strukturalni prijevod. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 2(2-3), 39-43.
12. Kearney, R. (2009). *O pričama*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
13. Kolarić, A., (2013). *Ivana Bašić: Biblioterapija i poetska terapija-priručnik za početnike*. Rijeka: Magazin. Pribavljeno: 20.4.2022., sa <https://gkr.hr/Magazin/Prikazi/Ivana-Basic-Biblioterapija-i-poetska-terapija-prirucnik-za-pocetnike>
14. Lazzarich, M. (2017). *Metodika Hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*. Rijeka: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci

15. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, (2019). *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije. Škola za život*. Pribavljeno: 20.5.2022., sa https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/HR-OSiGM_kurikulum.pdf
16. Musa Š., Šušić M., Tokić M. (2015). *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti*. Zadar: Sveučilište u Zadru
17. Ortner, G. (2007). *Bajke koje pomažu djeci: priče protiv straha i agresivnog ponašanja te sve što trebate znati kada ih čitate djeci: za djecu od 3 do 7 godina*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o
18. Pavlovski, B. (2000). *Fantastična priča u Dječjoj književnosti Milana Crnkovića*. Rijeka: Riječ
19. Perrow, S. (2010). *Bajke i priče za laku noć: terapijske priče za djecu*. Velika Mlaka: Ostvarenje
20. Perrow, S. (2013). *Iscjeljujuće priče 2: 101 terapijska priča za djecu*. Velika Mlaka: Ostvarenje
21. Pintarić, A. (1999). *Bajke: pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska
22. Pintarić A. (2008). *Umjetničke bajke, teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek
23. Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja: temelj metodičkknjiževne enciklopedije*. Zagreb: Školska knjiga
24. Solar, M. (1997). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga
25. Solar, M. (2006). *Rječnik književnoga nazivlja*. Zagreb: Tehnička knjiga
26. Somolanji I., Bognar L. (2008). Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 19, 87-94.
27. Starčević Vukajlović, M. *Skriveno značenje bajki. Nova akropola*. Pribavljeno 10.3.2022., sa <http://novaakropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki/>
28. Šimunović, D. (2001). Pričom do emocionalne stabilnosti. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 7, 9-14.
29. Težak, S. (1969). *Interpretacija bajke u osnovnoj školi*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor
30. Težak, D., Težak, S. (1997). *Interpretacija bajke*. Zagreb: DiVič

31. Težak, D. (2001). *Bajke: Antologija*. Zagreb: DiVič
32. Visinko, K. (2001). *Alica u Zemlji čudes Lewisa Carolla*. Zagreb: Mozaik knjiga.
33. Visinko, K. (2005). *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga
34. Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča. Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: ALFA d.d.
35. Von Franz, M-L. (2007). *Interpretacija bajki*. Zagreb: Scarabeus naklada
36. Zalar, I. (1997). *Hrvatske usmene priče*. Zagreb: Hena com
37. Zima, D. (1998). Fantastika u suvremenoj dječjoj prozi. U J. Ranka (Ur.) *Odrastanje u zrcalu suvremene književnosti za djecu i mladež* (str. 40-50). Zagreb: Knjižnice Grada Zagreba
38. Zima, D. (2001). Moderna bajka u hrvatskoj dječjoj književnosti. U A. Pintarić (Ur.) *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenoga skupa Zlatni danci 3* (str. 165-167). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Prilozi

Prilog 1. *Listić s porukom za dešifriranje*

Cepentapar zapa ispistrapažipivapanjepe bapajkepe

Prilog 2. *Listić s događajima iz bajke*

1. Princeza govori majci da je spavala veoma loše.
2. Kraljica postavlja grah ispod dvadeset madraca.
3. Princeza se pojavljuje u kraljevstvu.
4. Princ ima veliku želju oženiti pravu princezu.
5. Strašna oluja iznad kraljevstva.
6. Princ odlazi iz kraljevstva i upoznaje princeze.
7. Ispred vrata se pojavila djevojka mokra od glave do pete.
8. Princ se ženi pravom princezom.

Prilog 3. *Listić s informacijama o liku*

Ime:

Prezime:

Adresa:

Najdraža boja:

Hobi:

Najbolji prijatelj:

Najdraže jelo:

Slika

Prilog 4. Predmeti za motivaciju



Prilog 5. Zagonetke za motivaciju

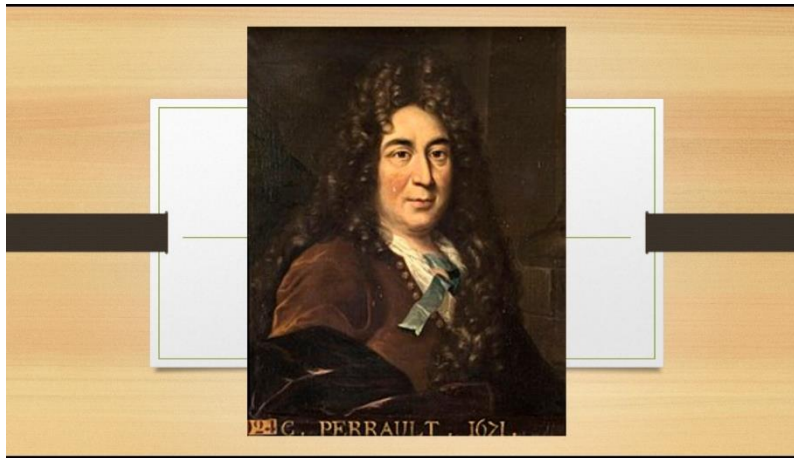
Što je to tanko, izrađeno od drva, stane u ruku, a često izvodi magiju?

Mjesto joj je na glavi, zlatne ili srebrne je boje, a nalazi se tamo gdje je nitko ne može vidjeti ni taknuti.

Koji predmet koristimo kako bismo pokrili i čuvali stopalo? Pronađi ga na mjestu s istim predmetima.

To je povrće većinom narančaste boje, a može biti još žute, zelene i smeđe. Istog je oblika, ali ne i veličine poput jabuke te je nalazimo

Prilog 6. *Charles Perrault*



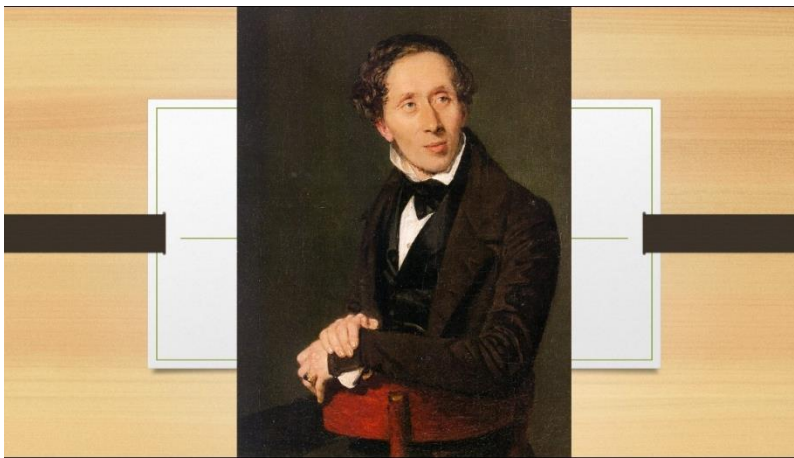
Charles Perrault

- Rodio se 1628. godine u Parizu, Francuska.
- Školovao se u najboljim školama.
- Prvu knjigu napisao je s 20 godina.
- Pisao je bajke za djecu i odrasle.
- Ostale bajke: Mačak u čizmama, Crvenkapica, Modrobradi, Usnula ljepotica.
- Umro je 1703. godine.

Prilog 7. *Baloni za motivaciju*



Prilog 8. *Hans Christian Andersen*



Hans Christian Andersen

- Roden je 1805. godine.
- Rodom je iz Danske.
- U školu nije odlazio često, a većinu vremena je čitao.
- U svome životu objavio je više od 100 bajki.
- Njegove bajke: Kraljevna na zrnju graška, Djevojčica sa šibicama, Crvene cipele itd.

Prilog 9. Aplikacija Padlet



Prilog 10. Ples šećerne vile



Prilog 11. *Slike za interpretaciju*





Prilog 12. Kahoot kviz

Koliko su djece imali kralj i kraljica?

16

0 Answers

| | |
|-----|-----|
| ▲ 2 | ◆ 1 |
| ● 3 | ■ 4 |

Koja se drveće nalazilo u vrtu gdje je kraljević odlazio?

5

0 Answers

| | |
|--------|-----------|
| ▲ bor | ◆ bukva |
| ● lipa | ■ čempres |

Koju boju kose ima vila?

17

0 Answers

| | |
|----------|---------|
| ▲ crvenu | ◆ plavu |
| ● crnu | ■ smeđu |

Što je vila učinila nakon što ju je kraljević uhvatio za ruku?

11 Kahoot! 0 Answers

| | |
|-----------------|------------------------------|
| ▲ zarumenila se | ◆ nije se više nikad vraćala |
| ● zaplakala je | ■ nestala je |

Što je vila ostavila kraljeviću nakon što je nestala?

19 Kahoot! 0 Answers

| | |
|------------|------------------|
| ▲ rukavicu | ◆ čarobni štapić |
| ● cipelicu | ■ vilinski prah |

Nakon koliko dana se kraljević ponovno vratio u vrt?

6 Kahoot! 0 Answers

| | |
|-----|-----|
| ▲ 2 | ◆ 1 |
| ● 4 | ■ 3 |

Zašto je vila počela rasti?

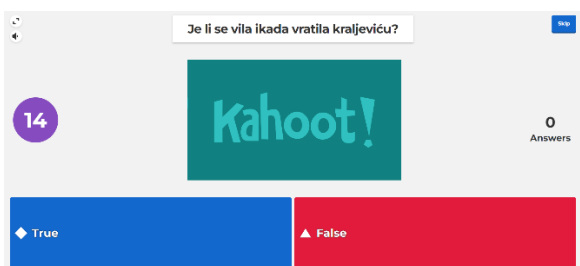
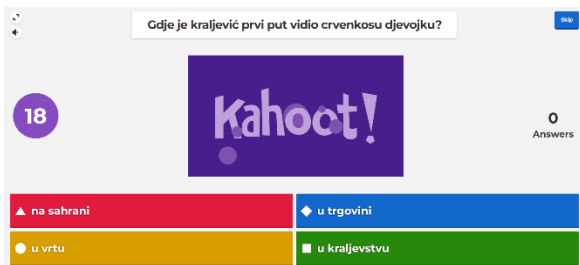
17 Kahoot! 0 Answers

| | |
|-----------------------------|---|
| ▲ zbog čarobnog napitka | ◆ bila je začarana |
| ● zbog kraljevićeve ljubavi | ■ da bi mogla doći u svijet običnih ljudi |

Koliko su godina vila i kraljević živjeli sretno i zajedno?

18 Kahoot! 0 Answers

| | |
|-----|-----|
| ▲ 2 | ◆ 5 |
| ● 6 | ■ 7 |



Prilog 13. *Listić za ocjenu bajke*

Koliko zvjezdica daješ bajci Mala vila?

☆☆☆☆☆

Što ti se kod bajke Mala vila najviše svidjelo?

Što ti se kod bajke Mala vila najmanje svidjelo?

Kome bi preporučio/la bajku?

Prilog 14. *Pismo Akiko*

Draga Akiko, vjerujem da ti nije lako oprostiti ocu i primiti ga natrag u svoju kuću, ali